

Atta

Over het boek

Auteur: Jolien Janzing

Illustrator: Linde Faas

Uitgeverij: Lemniscaat

Over de makers

Jolien Janzing schrijft al verhalen zo lang ze zich kan herinneren. Heel even overwoog ze nog een carrière als archeoloog én filmster én zangeres én buitenlandreporter, maar ze wist al snel dat ze geboren was om schrijver te zijn. Ze maakte naam met haar historische romans voor volwassenen. “Atta” is haar eerste jeugdroman.

Linde Faas werkt als animator van tekenfilms, als kunstenares en als illustrator. Ze illustreerde alle boeken van Pieter Koolwijk en maakt ook haar eigen prentenboeken, zoals “De jongen en de walvis”. Ze woont in Noorwegen en laat zich inspireren door de weidse en ongerepte natuur.

Zowel Jolien Janzing als Linde Faas zijn fan van de fantasie! Al schrijvend en tekenend openen er zich nieuwe werelden voor hen, die ze maar al te graag met ons delen.

Korte inhoud

Atta is avontuurlijk en eigenwijs. Ze heeft helemaal geen zin om te gaan sprokkelen zoals van haar verwacht wordt. Wanneer ze op een dag wegglipt en zich aansluit bij de mannen om mee op jacht te gaan, raakt ze verwickeld in een strijd met een mammoet. Ze moet vluchten en daarbij geraakt ze de anderen kwijt. Gelukkig wordt ze met open armen ontvangen door de Neanders van de Paardenclan. Wat zijn ze vriendelijk! Zullen zij haar helpen de weg terug te vinden naar haar familie?

1. HET VERHAAL

1.1. Personages

- Atta
  - Kan je al iets van Atta's persoonlijkheid afleiden uit de prent op pagina 5? Let daarbij zeker op haar lichaamstaal. (Atta staat wijdbeens met haar benen gespreid. Ze straalt zelfzekerheid uit. Ook uit haar ogen straalt vastberadenheid).
  - Hoe wordt Atta omschreven op pagina's 7 en 8? Welke indruk krijg je van haar? Vind je dat de afbeelding van Atta past bij de beschrijving van haar karakter?

“Je dochtertje is eigenzinnig als een eekhoorn en heeft de moed van een leeuw,’ vertelde de medicijnvrouw bij haar geboorte aan haar moeder. Ze was geboren om haar eigen gang te gaan, maar niemand leek daar ooit rekening mee te houden.” (p.8)
  - Wat bedoelt Atta wanneer ze zegt dat ze geboren is om haar eigen gang te gaan? (Atta wil zichzelf kunnen zijn. Ze wil vrij zijn en haar eigen pad kiezen. Ze wil niet doen wat van haar verwacht wordt.)

- Hoe wil Atta aan het begin van het boek tonen dat ze moedig is? (Stoer zijn, mee gaan jagen met de mannen, niet bang zijn. Ze aanvaardt geen hulp en wil haar problemen zelf oplossen.)
  - Atta vindt van een aantal andere personages dat ze moedig zijn. Bekijk eens hoe ze Haran beschrijft op pagina 17, Okon op pagina 20 en Noz op pagina 52.) Wat valt je op? Zijn ze stoer op dezelfde manier als Atta? (Nee, ze durven hun zwaktes / zachtere kant te tonen).
  - Als Atta beseft dat je tegelijk stoer en voorzichtig kan zijn, kan je dan begrijpen waarom ze het per se wil opnemen tegen een mammoet? (bv. Ja, ze doet extra haar best om stoer te zijn en geen angst te tonen, omdat ze het gevoel heeft dat ze niet serieus wordt genomen. Ze is het beu dat de jongens haar uitlachen / nee, ik kan niet geloven dat ze zo roekeloos is / ...)
  - Vergelijk Atta aan het begin van de roman met Atta aan het einde van de roman. Wat valt je op? (bv. Ze denkt meer na over wat ze doet, ze is niet meer overmoedig. Ze wil nu wel op pad met de vrouwen omdat ze beseft dat de kennis over planten levensbelangrijk is.)
    - “Moedig zijn betekende niet dat ze zichzelf als lekker brokje aan de roofdieren ging voederen! Ze was niet langer overmoedig en onnozel zoals toen met die mammoet.” (p.89)
  - Vind je dat de beslissingen die Atta heeft gemaakt passen bij haar karakter?
  - Atta keert als een minder impulsief meisje weer naar huis, maar wil dat dan ook zeggen dat ze haar dromen opgeeft? Wat vind jij? (bv. nee, ze droomt nog steeds van avontuur, maar beseft ook dat ze zich niet halsoverkop in het avontuur moet storten. / Ja, ze gaat gewoon naar huis om daar mee te gaan sprokkelen; ze kiest de veilige weg.)
- Dottie
    - Wanneer Atta Dottie voor het eerst ontmoet, merkt ze het volgende op: “Dottie rook zoet, naar kruiden en gedroogde bessen, maar ook naar iets dat een beetje rot was.” (p.53) Past deze beschrijving bij het karakter van Dottie? (Ja, ze doet heel lief en verwelkomend, maar eigenlijk handelt ze vooral uit eigenbelang.)
    - Verandert Atta door haar ontmoeting met Dottie? (“Atta vond Dottie helemaal geen goede cheffie. Het roze vrouwtje dacht helemaal niet aan het geluk of de gezondheid van haar Neanders! Het was toen dat Atta bedacht dat ze misschien zelf cheffie zou willen zijn. Zij zou het echt veel beter doen.” (p.70-71))
  - Noz
    - Welke indruk krijg je van Noz tijdens hun ontmoeting, vlak na Atta's avontuur met de leeuw? (p.50) (bv. Hij neemt de leiding. Atta kan niet steunen op haar voet en moet in veiligheid gebracht worden. Ze wil zijn hulp niet aanvaarden, maar hij luistert naar haar wensen en biedt haar een compromis aan: hij wil haar op zijn schouders dragen, zodat ze niet hulpeloos is.)
    - Hoe beschrijft Atta hem? (niet bang, moedig en sterk, hoewel hij mager en niet erg groot is.)
    - Is Noz ook een leidersfiguur in zijn clan? (bv. nee, daar is hij minder zelfzeker. “Moe denk mie onnozel.” (p.66))
    - Waarom vertelt Noz Atta niet wat mie dogtie betekent? (Bv. zijn moeder heeft het hem verboden / hij voelt zich gekrenkt omdat Dottie een meisje dat ze nog maar net kent als haar dochter uitroept, terwijl hijzelf niets goed kan doen / ...)
    - “Noz was bovendien moedig, behalve als zijn moeder in de buurt was. Dan werd hij verlegen en durfde niet voor zichzelf opkomen.” (p.83)
    - Kan je begrijpen dat Noz zich anders gedraagt wanneer zijn moeder in de buurt is?
    - Zien we een verandering in Noz door zijn ontmoeting met Atta? Hoe komt dat? (Ja, Atta geeft hem complimenten over zijn schilder- en beeldhouwkunst. Ze spoort hem aan in zichzelf te vertrouwen en zijn eigen pad te volgen.)
    - “Het leek wel of hij in dat korte ogenblik een stuk was gegroeid en veel flinker was geworden. [...] Na al de jaren van vernedering en schaamte kreeg zijn natuurlijke leidersinstinct de bovenhand.” (p.117)

1.2. Stijl

- Woorden
  - Besteed extra aandacht aan de woorden die de personages gebruiken doorheen het boek.

- Zijn er woorden of uitspraken die je opvallen? Waarom? Vind je dat deze woorden of uitspraken bij het verhaal passen?
  - eerder 'moderne' uitspraken die toch geuit worden in deze prehistorische setting: "Hou toch op met die aanstelleritis." (p.8) of "Je haar is keileuk, kéileuk!" (p.134)
  - Uitroepen waarmee ze haar woorden kracht bij zet: "Alle glibberige otters!" (p.21), "Maar alle petieterige paardjes!" (p.83), of "Alle stinkende bosneushoorns" (p.33)
  - De Neandertaal: "Atakkie!" (p.62), "Jij issie lelijk, lelijk as wrattenzwijnie." (p.83), "Door deze landie reis wij".
    - Wat vind jij ervan dat de Neanders een andere taal spreken? Vind je het moeilijk om te lezen of vind je het net leuk?
    - Atta vindt hun taaltje grappig (p.57). Ben je het met haar eens?
    - Vind je de Neandertaal geloofwaardig? Zou jij er iets aan veranderen of helemaal niet?
- Beelden
  - Leg de afbeeldingen van rotsschilderingen uit bijlage 2 naast de illustraties van Linde Faas. Toon eventueel ook de cover van "Colafontein en spetterende verfbommen: 48 experimenten om thuis te doen" van Jesse Goossens en Linde Faas (Bijlage 3).
    - Welke kleuren worden er gebruikt in de rotsschilderingen? (Natuurlijke, aardse kleuren, zoals bruin, okergeel, rood, zwart, aangezien de mensen in de oertijd verf maakten van dingen die ze vonden in de natuur)
    - Voor welke kleuren heeft Linde Faas gekozen in Atta? (Ook natuurlijke, zachte, aardse kleuren)
    - Wat valt je op aan de kleuren die Linde Faas gekozen heeft voor "Colafontein en spetterende verfbommen?" (Hier koos ze voor knallende kleuren)
    - Waarom zou ze hier wel voor felle kleuren gekozen hebben?
    - Vind je dat de illustraties passen bij het boek en kan je uitleggen waarom?
  - Bekijk de illustratie op pagina 130 (muurschilderingen). Willen de juryleden wel eens zelf aan de slag met zo'n muurschildering? (Zie bijlage 2)

1.3. Genre en tijd

- Wanneer speelt het verhaal zich af? (In de prehistorie)
- Bekijk de cover. Is het meteen duidelijk dat het verhaal zich in de oertijd afspeelt?
- Bekijk het overzicht van de genres in bijlage 1. Onder welk genre zou jij "Atta" plaatsen en waarom?
- Vind je de oertijd een grote rol spelen in het verhaal? Zou het verhaal van Atta ook in een andere tijd kunnen plaatsvinden, zoals in de middeleeuwen of in onze tijd? (bv. ik heb veel bijgeleerd over de oertijd/ het gaat vooral om de avonturen die Atta beleeft en wat ze allemaal leert op haar tocht / in onze tijd zou Atta meer mogelijkheden hebben om contact te zoeken met haar familie /...)
- Zouden de personages uit het boek ook in onze tijd kunnen leven? Kan je je dat voorstellen? (bv. ja, hun gevoelens en reacties zijn herkenbaar/...)
- Zou het verhaal van Atta zich ook kunnen afspelen in een fantasiewereld? Wat denk jij?

2. VERWERKING

2.1. Het leven in de oertijd

- Het verhaal speelt zich af in de prehistorie, een tijd waaruit we geen geschreven bronnen hebben. Wil dat ook zeggen dat we geen bronnen hebben die ons iets vertellen over het leven toen?
- Welke bronnen zijn er wel? (Archeologische vondsten, zoals bijvoorbeeld muurschilderingen, botten, v uurstenen, beeldjes,...)
  - Stel je voor dat archeologen over 40.000 jaar op zoek gaan naar voorwerpen die iets vertellen over het leven nu. Welke voorwerpen zeggen volgens jou het meest over onze manier van leven? Maak eventueel een collage.
  - Hoe verschilt het leven van Atta van het onze? Kan je enkele verschillen opsommen?

- Holenberen, mammoeten, bosneushoorns en sabeltandtijgers,... / wolven als huisdier.
  - Leven in grotten en jagen en sprokkelen om aan eten te geraken; vuur maken voor veiligheid.
  - Nieuws wordt doorgegeven door boodschappers (geen social media om aan te kondigen dat Atta terecht is!). (p.135)
  - Leven volgens het ritme van de natuur; tijdsbepaling zonder klok (“Als de zon hoog aan de hemel staat, gaan jullie het woud in.” (p.18) of “De herfst begon en ook de Neanders legden voorraden aan voor de winter.” (p.70))
- Zou jij het leven in de oertijd zien zitten? Wat spreekt je aan? Wat juist niet?
- Denk je dat het leven in de oertijd gevaarlijker was dan het leven nu?

2.2. Neanders vs. Mengels

Atta is een Mengel, net als de meeste leden van de Keverclan. Wanneer Atta gescheiden raakt van haar clan, komt ze terecht bij een Neanderclan die haar met open armen ontvangt.

- Kan je enkele verschillen opsommen tussen de Neanders en de Mengels? Aan welke verschillen kan Atta moeilijk wennen? Welke dingen vindt ze net interessant aan de Neanders?
- De Neanders begrijpen Atta’s grappen niet. Ze houden meer van slapstick (struikelende mensen, smerige grapjes, ...) (p.68)
  - “Neanders hadden blijkbaar een gloedhekel aan nieuwe dingen.” (p.73) Atta wil kennis uitwisselen met de Neanders en hen verrassen met een mand, maar de Neanders zijn niet geïnteresseerd.
  - Neanders schilderen, Mengels niet. Atta vindt de schilderijen prachtig. (p.83)
  - Neanders eten met vingers en tenen, Mengels enkel met vingers. (Spijtig vindt Atta dat: “best handig als je een extra wortel of vogelboutje tussen je tenen vast kon houden.” (p.135))
- Heb je het wel eens meegemaakt, bijvoorbeeld op vakantie, dat mensen opkijken van iets wat jij normaal vindt, of andersom?
- Waarom willen de Neanders zo graag dat Atta bij hen blijft? (Ze voelen zich bedreigd door de Mengels aangezien zij het eten en de jachtgronden van de Neanders stelen. Door Atta bij zich te houden willen ze hun kansen op voortbestaan vergroten.)
- “Wij Neandries ga met Mengelies, wij altijd blijf leef. [...] issie veel Mengelies en Mengelies eet alles op. Wij Neandries, wij honger en dood en weg”. (p.85)
- Atta vindt dat Noz overdrijft, maar is dat ook zo? Heeft er ooit echt een tijd bestaan waarin twee mensensoorten gelijktijdig leefden? (Ja, de Neanderthalers en de Homo Sapiens)
- Hoe is het met de Neanderthalers afgelopen? Is de vrees van Noz terecht?

3. VERDER LEZEN

- Brons: over glimmende schatten in mistige moerassen / Linda Dielemans en Sanne te Loo (ill.) (Fontaine, 2019) <https://www.boekenzoeker.be/brons-over-glimmende-schatten-mistige-moerassen>
- Van oermens tot jou / Tialda Hoogeveen en Annemiek Schellenbach (ill.) (Ploegsma, 2024)

Bronnen

- <https://boekenbingo.nl/2024/04/20/interview-met-jolien-janzing/>
- <https://kunstcentraal.nl/prikkels/van-taal-naar-verhaal/de-kracht-van-beeld-2/>

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op ‘Lezen’ en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Bijlage 1

 toneel	 voorlezen	 waargebeurd	 western
 sinterklaas	 sport	 sprookjes	 thriller
 paarden	 pasen	 reizen	 SF
 kerstmis	 kortverhalen	 liefde	 oorlog
 gedichten	 griezel	 historisch	 humor
 detective	 dieren	 fantasie	 fantasy
 zeeverhaal	 1ste lezers	 avontuur	 chicklit

Bijlage 2: Rotsschilderingen maken

MATERIAAL

-
- Foto's van rotsschilderingen
  - Stevig papier (eventueel wit behangpapier)
  - Houtskool of grijze potloden
  - Kleurpotloden
  - Koffie en of waterverf in aardse kleuren
  - Oliekrijtjes in aardse kleuren
-
- Verfrommel het papier en strijk het daarna weer glad om zo een 'rots' te maken
  - Maak een tekening met houtskool/grijze potloden en wasco en kleur deze in met koffie / kleurpotloden / wasco

Alternatief: maak zelf je oerverf:

MATERIAAL

-
- Eieren
  - Paprika-of kerrievoeder
  - Stoepkrijt in aardse kleuren
-
- Breek de eieren en houd enkel het eigeel over
  - Vermaal het stoepkrijt tot poeder
  - Meng het eigeel met paprika- of kerrievoeder of met gemalen stoepkrijt

Bron: <https://kolibrie-talentcoaching.nl/2016/12/rotstekeningen-ongeschreven-bronnen-in-de-plusklusklas/>

Bijlage 3

Hart van staal

Over het boek

Auteur: Simon van der Geest

Illustrator: Martijn van der Linden

Uitgeverij: Querido

Over de makers

Simon van der Geest houdt van toneel en van schrijven. Hij schrijft toneelstukken, verhalen en gedichten. Daarnaast geeft hij theaterles aan kinderen en jongeren. Hij won reeds tweemaal een Gouden Griffel: voor "Dissus", zijn bewerking van de Odyssee en voor "Spinder", over de strijd van twee broers met als inzet een geheime kelder en over geheimen die als wapen aangewend worden.

Martijn van der Linden is kunstenaar en illustrator. Hij maakt illustraties in zeer uiteenlopende stijlen: van zwart-wit tot kleur, van elegant tot absurd, voor jong en oud. Met zijn vrouw Maranke Rinck maakt hij onder andere de "Bob Popcorn"-boeken. Zijn werk werd meermaals bekroond, onder andere met de Woutertje Pieterse-prijs en een Gouden Penseel. Hij was van 2022 tot 2024 ook Kinderboeken-ambassadeur in Nederland.

Korte inhoud

Ravi en Zina kunnen het maar niet geloven: muziek zou gevaarlijk zijn en wordt verboden op hun eiland! Bovendien lijken hun ouders dat verbod wel erg makkelijk te aanvaarden... De vreemde gebeurtenissen stapelen zich op en de twee jongeren gaan op zoek naar antwoorden. Wanneer ze Blinker en Mink ontmoeten, ontdekken ze de waarheid: hun ouders zijn omgebotteld tot robots! Door wie? Waarom? Waar zijn hun ouders nu? En gaan ze dit zomaar aanvaarden?

1. HET VERHAAL

1.1. Cover

- Wat staat er allemaal afgebeeld op de cover? Waarover zal het boek gaan, denk je?
- Spreekt de cover je aan? Waarom wel/niet?

Kijk na het lezen van de roman nog eens terug naar de coverprent.

- Begrijp je waarom Martijn van der Linden net deze elementen geselecteerd heeft? (ze spelen een belangrijke rol in het verhaal)
- Zou jij iets verwijderen/toevoegen?

1.2. Personages

- Wie zijn de hoofdpersonages? (Ravi en Zina)
- Hoe zou je hen omschrijven? Hoe zien de personages uit het boek hen?

- De jongens uit Zina's nieuwe klas noemen haar een "pittig tiepje" (p.39)
- Ravi's robotmoeder acht hem niet in staat tot inbraak: "Ja, dat is waar. Met jouw karakter ben je daar niet toe in staat. [...] Daar ben je... te lief voor." (p.198)
- Hoe reageren Zina en Ravi op het nieuws dat hun ouders vervangen zijn door robots? (Zina wordt boos en weigert verder te luisteren. Na enige tijd laat ze toch de twijfel toe, en doet ze de magneettest bij haar vader. Ravi blijft en luistert wel naar wat Mink en Blinker te zeggen hebben).
- Kan je nog voorbeelden geven uit het boek van momenten waarop Ravi en Zina anders reageren op de gebeurtenissen?
  - Op pagina 213 staat Zina lijnrecht tegenover haar drie vrienden. Zij wil het aangewakkerde vuur niet laten doven en wil meteen na hun eerste nummer al het tweede lanceren. De anderen vinden het verstandiger om het wat rustiger aan te doen.
- Kan je Zina's reactie op het ontdekken van de waarheid begrijpen? En haar drang om het vuur aan te wakkeren? Wat denk je van Ravi's voorzichtigheid?
- Vind je de Rebellen een goed team? Waarom? Waarom niet? (bv. Ze vullen elkaar aan. Zonder elkaar zou alles mislopen omdat ze geen goed plan uitgedacht hadden, of omdat ze bij de pakken bleven zitten).
- Zie je evolutie in de leden van het team? Blijft hun rol het hele boek door hetzelfde? (Nee, zeker Ravi krijgt naar het einde toe meer een voortrekkersrol. Hij zet bijvoorbeeld de deur open naar een live optreden op het Grote Plein)
  - "Wat een onzin, pap. [...] Wij weten ook wel dat sommige gevaren heel groot zijn [...] Maar dat betekent niet dat we er niks tegen kunnen doen." (p.321)

1.3. Stijl

• Klanknaboetsingen

- Muziek is dan wel verboden op het eiland, maar er zit meer muziek in je dag dan je denkt! Het hele boek zit boordevol klanknaboetsingen en beschrijvingen van geluiden. Lees de passage op pagina 19 over de soundtrack van een ogenschijnlijk onbelangrijk moment in Ravi's dag: de thuiskomst van zijn vader.
  - Herken je wat Ravi zegt over het deuntje van de dag; het geluid van thuis?
  - Welke klanken worden hier nagebootst? (Krrg-klik! van de sleutel, Zzzzz van het openschuiven van de deur,...)
  - Worden er ook klanken omschreven? (Een doffe plof van het ophangen van de jas)
  - Kan je nog voorbeelden vinden in de roman?
    - "De regen zwelt aan en roffelt op het dak." (p.164)
    - "Klikklakhakken" (p.192)
    - "Boem-patta... Paf!" (p.171)
    - "Het ruisen van de beek klinkt als opgewonden geroezemoes" (p.54)
- Maak zelf de soundtrack van je leven: spits je oren en probeer extra aandacht te besteden aan de geluiden die je hoort in je alledaagse leven. Kan je zelf ook een soundtrack maken van een bepaald moment, bijvoorbeeld een ochtend op de speelplaats of een zonnige zomeravond?
- Muziek in alledaagse voorwerpen: Kies een alledaags voorwerp (je boekentas, een balpen, een sleutelbos, een fietsslot...) en maak hiermee een geluid zonder dat de anderen zien welk voorwerp je vasthebt. Kunnen de andere juryleden raden om welk voorwerp het gaat?

• Futuristische woorden

- Kan je voorbeelden geven van woorden die in het boek gebruikt worden, maar die bij ons (nog) niet bestaan? (Polsofoon, pappobot, ombottelen, ziekenzoever, spionagekever, zweefboard, glijstoelen...)
- Denk eens aan de verkiezingen van het 'Woord van het Jaar' die bij ons gehouden worden: de zoektocht naar het woord dat het meest zegt over de gebeurtenissen van dat jaar. Welk woord uit "Hart van staal" zou jij uitroepen tot het Woord van het boek en waarom?

1.4. Vertelperspectief / structuur

- Door wiens ogen zien we de gebeurtenissen (De gebeurtenissen worden afwisselend door de ogen van Ravi en Zina verteld)

- Wordt dit consequent volgehouden doorheen de roman? (Nee, in een aantal hoofdstukken krijgen we meer inzicht in de robots en hun reactie op de gebeurtenissen, bijvoorbeeld in hoofdstukken 26 en 62)
- Waarom zou Simon van der Geest deze hoofdstukken toegevoegd hebben? (Je komt dingen te weten over de robots die Ravi en Zina niet kunnen weten: de robots hebben een Meestermissie. Ze hebben emotieprogramma's, maar muziek kunnen ze écht niet vatten,...)
- Wat is de functie van hoofdstuk 41? Waarom krijgen we de gebeurtenissen hier niet te zien door de ogen van Zina, maar door de ogen van de keverdrone? (Er wordt spanning opgewekt: we komen te weten dat Zina betrappt is, maar wat zal dat voor gevolgen hebben? Heeft Zina het zelf in de gaten?)

1.5. Tijd

- Wanneer speelt het verhaal zich af? (In de toekomst)
- Zou je zeggen dat het over de verre toekomst gaat of toch eerder over de nabije toekomst?
- Zijn er elementen uit de maatschappij uit "Hart van staal" die je ook herkent uit onze leefwereld? (Bv. vervuiling op het strand, drones, robotica (bv. robotgezelschapsdieren),...)

1.6. Einde

- "En ergens voorbij de horizon, daar wacht zijn moeder met al die andere ouders. Ravi weet nog niet hoe, maar hij en zijn vrienden zullen hen bevrijden. Dat weet hij zeker." (p.350)
- Hoe voelt Ravi zich aan het einde van de roman? (Hoopvol en vol vertrouwen)
  - Wil je het aangekondigde vervolg op deze roman lezen? Ben je benieuwd naar wat er nog gaat komen?
  - Heb je nog vragen die je graag beantwoord zou zien? (bv. Wat is nu juist dat Meesterplan? Waarom zijn de ouders vervangen, maar de kinderen niet? Waarom zijn niet alle mensen omgebotteld?)
  - Stel dat er geen vervolg meer zou komen, en het verhaal dus een open einde zou hebben; zou je dat oké vinden? (bv. ja, de bal is aan het rollen en samen met Ravi vertrouw ik erop dat alles goed komt/ Nee, ik wil weten of het hen ook echt zal lukken!)

1.7. Sfeerschepping

- Welk gevoel krijg je bij het lezen van het boek? (bv. ongemakkelijk, spanning, nieuwsgierigheid, boosheid...)
- Hoe komt dat? Kan je voorbeelden geven van gebeurtenissen in het boek die dat gevoel bij jou opwekken of versterken?
  - De ontdekking van het blauwe licht en de ontmoeting met de man op het strand. Wat is er aan de hand?
  - De opstand en de gevaarlijke situaties waarin de rebellen terecht komen.
  - De jongeren weten dat hun ouders niet echt zijn, maar ze dit niet kunnen laten merken. Hun thuis is niet meer veilig. Wie kunnen ze nog vertrouwen?
  - Het muziekverbod en het in beslag nemen van de instrumenten. Ze mogen zichzelf niet meer zijn.
- Bekijk ook de illustraties waarmee elk deel van de roman opent. Welke sfeer stralen deze uit?
  - onheilspellend door het been dat achter het vuilnis uitsteekt (p.5), door het contrast tussen de hoge torens boven de kleine huisjes (p.83), door het benauwende hekwerk (p.183),...
  - eerder somber door het gebruik van zwart-wit

2. VERWERKING

2.1. "Muziek is ons wapen. Ons vuur." (p.338)

- Wat willen de rebellen bereiken met hun muziek? (Ze willen een boodschap brengen en mensen in hun hart raken zodat ze zich bij hen aansluiten. Zo kunnen ze het samen opnemen tegen de robots.)
- Kan je je inbeelden dat muziek mensen kan overtuigen om in opstand te komen of om actie te ondernemen?
- Ken je zelf voorbeelden geven van zulke protestsongs?
  - de songs die gemaakt worden voor de STIP IT actie van Ketnet. ("Zo wordt STIP IT een virus dat hopelijk heel Vlaanderen zal overnemen.", lezen we op de website van VRT.)

- “Laat ons een bloem” van Louis Neefs en recent bewerkt door #LikeMe en Metejour.
- “Soldiers of love” van Liliane Saint-Pierre, ook opnieuw uitgebracht door #LikeMe.

De liedjes uit het boek kan je ook beluisteren via Spotify. Luister bijvoorbeeld naar de titelsong.

- Vind je dat het iets toevoegt aan de roman, dat je de songs ook echt kan beluisteren?
- Wat is volgens jou het belangrijkste, het meest aanstekelijk, het overtuigendst bij zulke songs? De tekst, de melodie en het ritme, het vuur waarmee het lied gebracht wordt? Kan het ene element zonder het andere of zijn ze onlosmakelijk verbonden?

2.2. Robots en menselijkheid

- “die belachelijke, ongrijpbare muziek” (p.138)
  - Wat wordt in deze roman als het grootste verschil gezien tussen robots en mensen? (Het kunnen ervaren van muziek; emoties kunnen voelen bij muziek)
  - Vind je in het boek nog dingen waar de robots het moeilijk mee hebben?
    - Humor: “Waarom heeft niemand me verteld dat die foto van de rebellen humorvol is?” (p.193)
    - Creativiteit (Zina kwam op haar vorige school in opstand tegen een edubot die bleef benadrukken dat een huis geen vleugels kan hebben (p.86))
    - Liefde
  - Zijn dit de dingen die een mens tot een mens maken, vind je?
- “Jij gaat mij achterlaten op een kale rots vol vogelpoep?! Jij bent geen haar beter dan de robots!” (p.295)
  - Vind je dat Zina gelijk heeft? (bv. ja, de vader van Ravi had haar meteen moeten redden om het dan samen op te nemen tegen de robots / Er zijn verzachtende omstandigheden, want hij voelt ook angst voor zijn familie /...)
- Anderzijds koestert Zina warme gevoelens voor haar pappobot (“Haar lieve machine.” (p.329)) en loopt diezelfde pappobot vast omdat hij haar zou moeten aangeven, maar hij tegelijk ook voor haar moet zorgen.
  - Kan je je inbeelden dat iemand vriendschap / liefde / genegenheid zou kunnen voelen voor een robot?
  - Zou je een robothuisdier willen? Waarom wel/niet?
  - Denk je dat robots ooit gevoelens zullen hebben van zichzelf? Of zal het bij geprogrammeerde gevoelens blijven?
- De Gouverneur uit zijn frustratie wanneer hij zegt: “Jarenlang hebben mensen ons robots alleen maar gezien als gebruiksvoorwerpen, als handigheidjes. [...] wij zijn tot veel meer in staat dan mensen. Of niet soms?” (p.138)
  - Zijn robots toekomstmuziek of kan je voorbeelden geven van robots in ons dagelijks leven? (bv. robotgrasmaaier, robotarmen in fabrieken of ziekenhuizen, ChatGPT)
  - Waarvoor gebruiken wij robots vooral? (Om ons leven gemakkelijker te maken)
  - Kan je begrijpen dat mensen het beangstigend vinden wat robots allemaal kunnen?
  - Denk je dat er een kans bestaat dat robots ooit beter en slimmer zullen worden dan mensen? Dat ze de wereld kunnen overnemen?
  - Hoe denk je dat dit verhaal zal aflopen? Zijn de robots in deze roman écht beter dan mensen? Zullen ze hun Meesterplan tot uitvoering kunnen brengen of overwint de liefde en de muziek?

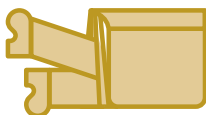
---

3. VERDER LEZEN

- De laatste mens / Lee Bacon en Barbara Lampe (vert.) (Van Holkema en Warendorf, 2019)
<https://www.boekenzoeker.be/de-laatste-mens>
  - Toen mijn broer een robot werd / Emiel de Wild (Leopold, 2022)
<https://www.boekenzoeker.be/toen-mijn-broer-een-robot-werd>
  - De wilde robot / Peter Brown en Annelies Jorna (vert.) (Querido, 2019)
<https://www.boekenzoeker.be/de-wilde-robot>
-

Bronnen

- <https://www.simonvandergeest.nl/blog/spinder/>
  - <https://naarschoolmetquerido.nl/personen/simon-van-der-geest/>
  - <https://www.martijnvanderlindenillustrator.nl/biografie>
  - <https://www.kinderboeken.nl/auteur/martijn-van-der-linden/>
  - <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/nieuws/2018/01/07/stippen-op-je-hand-tegen-pesten/>
-

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Victoria Vilein: het juweel van de keizer

Over het boek

Auteur: Maartje van der Laak

Illustrator: Kristien Dieltiens

Uitgeverij: De Eenhoorn

Over de makers

Maartje van der Laak is gepassioneerd door geschiedenis. Ze is gids in verschillende musea en geeft ook les aan toekomstige gidsen en reisleiders. Ze voert daarnaast historisch onderzoek uit en giet deze informatie in verhalen, bijvoorbeeld voor tentoonstellingsteksten of, zoals in het geval van Victoria Vilein, een boek.

Kristien Dieltiens is een creatieve duizendpoot: ze schrijft en illustreert. Ze schrijft in verschillende genres en voor verschillende doelgroepen, maar steeds probeert ze haar verhaal te brengen in een beeldende taal en met gedetailleerd uitgewerkte personages. In 2002 kreeg ze de Prijs van de Vlaamse Kinder- en Jeugdjury voor een van haar historische jeugdromans, "Olrac".

Korte inhoud

1830. Victoria woont met haar ouders in Brussel. Ze is een wervelwind die ervan droomt om te kunnen vliegen. Ze is het gewend haar zin te krijgen en deinst niet terug voor een driftbui. En ze kan praten met dieren! Die zijn meteen ook haar enige vrienden. Wanneer in Brussel de revolutie uitbreekt, brengt haar moeder haar naar hun kasteel in Wissekerke: een veilige plaats, zo denkt ze. Daar aangekomen ontdekt Victoria dat het hoofd van de huishouding van het kasteel er snode plannetjes op nahoudt en dat hongersnood dreigt voor iedereen: jong en oud, rijk en arm, mens en dier. Welke kant zal Victoria kiezen?

1. HET VERHAAL

1.1. Cover

- Wat vind je van de cover? Spreekt deze je aan?
- Wat zie je op de omslag? Wat valt je op? (bv. het meisje heeft duidelijk een band met dieren / de razernij in de ogen van de vogel op de achterzijde van de cover /...)
- Wat valt je op aan het kleurgebruik en waarom zouden deze kleuren gekozen zijn? (zwart, geel, rood voor België)
- Wat vind je van de ondertitel "Het juweel van de keizer"? Wekt het je nieuwsgierigheid?
- En na het lezen? Vind je deze ondertitel goed gekozen?

1.2. Personages

- Wie is het hoofdpersonage? (Victoria Vilein)
- Wat kom je over haar te weten in de eerste hoofdstukken? Wat is je eerste indruk van haar? (Verwaand / wind in haar hoofd /...)

- Gedraagt Victoria zich anders tegenover dieren dan tegenover mensen? (Met dieren kan ze praten! Tegen hen is ze wél aardig. “Voor muizen hoefde je niet te nipwippen of koninklijk te knikken.” (p.18))
- Wat kom je doorheen het boek over haar te weten? Verandert je mening over haar? (Ze begint zich in te leven in de problemen van anderen, ze probeert de dingen door hun ogen te zien, ze droomt van een betere wereld)
- Kan je begrijpen waarom Victoria zich onhandelbaar gedraagt in het begin van het boek? (Bv. ja, ze heeft geen vrienden van haar leeftijd, ze verveelt zich en ze wordt niet serieus genomen, ze ziet haar ouders soms wekenlang niet / Nee, dat is nog geen reden om te verwachten dat iedereen zomaar alles voor je doet! / Ja, want ze heeft nooit geleerd dat het ook anders kan, want ze lieten haar begaan om de lieve vrede te bewaren /...)
- Wat vind je van de manier waarop de hofhouding in Wissekerke met haar omgaat? (Bv. gemeen, ze maken treiterende opmerkingen / Ze behandelen haar zonder respect omdat zij zich onuitstaanbaar gedraagt /...)
- Kan je begrijpen dat Victoria, ondanks al haar rijkdom, toch vaak verdrietig is?
 “Ze was niet echt iemands dochter, zus of vriendin. Het had haar aan niets ontbroken, ze had prachtige kleren, het lekkerste eten en overal stonden bedienden klaar. Maar ergens echt bij horen? Hoe zou dat voelen?” (p.75)

Maartje van der Laak las een brief waarin de moeder van Victoria schreef dat ze “opgetild wil worden door de wind, zoals een blaadje”. (p.279) Ze liet zich daardoor inspireren.

- Vind je dat het karakter van Victoria zoals ze beschreven wordt in het boek past bij deze beschrijving? Waarom?

1.3. Stijl

• Beschrijvingen

“Haar blik gleed over het voorbijhotsende landschap, waarin akkers vol graan afgewisseld werden met koeienweiden. Ze zag boeren hun gewassen inspecteren. Binnenkort was het tijd om te oogsten. Mevrouw de Cabooter maakte smakkende geluiden. Er droop een heel klein sliertje speeksel uit haar mond, die scheefgetrokken tegen het raam plakte.” (p.33)

- Wat zegt de passage hierboven over Victoria? (Ze is opmerkzaam, ze kijkt goed naar wat ze ziet en ze probeert verbanden te leggen.)
- Vind je nog dergelijke passages waarin de opmerkzaamheid van Victoria duidelijk wordt? (bv. p.7, p.35, p.49, p.189)
- Lees je graag zulke beschrijvende passages? (Bv. Ja, ze zijn sfeervol. / Nee, ze vertragen het ritme van het boek / ik wil liever meer actie /...)
- Passen deze beschrijvingen bij het verhaal?

• Illustraties

- Wat kan je zeggen over de kleuren gebruikt voor de illustraties binnen in het boek? (Zwart-wit-grijstinten)
- Zou je de prenten eerder licht of donker noemen? Hoe worden licht en donker gebruikt in de illustraties (groot contrast tussen licht en donker)
- Kijk ook eens naar de lijnen die Kristien Dieltiens gebruikt heeft?
  - Scherpe contourlijnen
  - Spel met harde en zachte, vervaagde lijnen.

• Opdracht

Victoria zou graag een vogel willen zijn. Als je kon kiezen, welk dier zou jij dan zijn? Teken dit dier en houd daarbij rekening met de manier waarop Kristien Dieltiens gebruik maakt van licht en donker en van harde en zachte lijnen. (Zie bijlage)

1.4. Tijd en genre

Dans je mee naar 1830 en de Belgische revolutie? Maak pirouettes net als Victoria! Nee, stop! Te ver! Nog even en we komen we terecht in de prehistorie! We springen met grote sprongen terug voorwaarts in de tijd! Ja, daar is 1830 al!

- Wordt in het boek echt het verhaal verteld van deze revolutie? (Nee, een aantal dingen wordt terloops vermeld: paniek in het huis, brand op straat, het liep helemaal uit de hand bij de opera.)
- Zijn er overeenkomsten tussen de gebeurtenissen in Brussel en die in Wissekerke? (Ontluikende democratie)

- Wat vind je ervan dat je over de eigenlijke revolutie niet zo veel te weten komt?
- Wat zou Maartje van der Laak willen aantonen door de opstand van Victoria en de dieren centraal te zetten, met de Belgische revolutie op de achtergrond? (Democratie en rechten en vrijheid zijn ook belangrijk in het leven van kinderen, van dieren... Iedereen krijgt ermee te maken: thuis, op school...)
- Vind je het interessant dat Maartje van der Laak in het nawoord meer informatie geeft over de historische gebeurtenissen?

Historische fictie is een mengeling van geschiedenis en fictie. In haar nawoord Maartje verduidelijkt Maartje van der Laak wat feit is en wat fictie in haar roman:

“Ik heb dus bewust een beetje gespeeld met de jaartallen, om de democratische ideeën die in de jaren 1830 leefden te verweven in het verhaal van Victoria.” (p.282)

- Vind je het belangrijk / leuk om dit te weten?
- Als je kijkt naar het verhaal van Victoria, wat zou er dan wel historisch correct zijn? (Bv. beschrijving van de kleren, het eten, de manier waarop een huishouden gerund werd, de manier waarop mensen zich verplaatsten...)
- Ben je online op zoek gegaan naar het schilderij van Victoria en haar moeder?

1.5. Vertelperspectief / structuur

- Victoria staat centraal in het verhaal, maar wil dat ook zeggen dat we de gebeurtenissen door haar ogen zien? (Vaak wel, maar de verteller laat ons soms ook meekijken met de bedienden (p.6), de soldaten (p.184-187), de dieren (Hendrik op p.216-218, Dolores op p.142-13)).
- Vind je het interessant dat hier en daar duidelijk wordt wat andere karakters denken? Wat kom je zo te weten? (Bv. de plannetjes van Dolores / dat de bedienden niet snappen waarom een kind dat alles heeft zo gemeen kan zijn /...).

De lezer geraakt aan informatie doordat de verteller hier en daar zijn blik richt op andere personages en hun beweegredenen.

- Het is van belang voor het verhaal dat Victoria zelf aan informatie geraakt. Heeft ze zelf voldoende vrijheid om op onderzoek uit te gaan? (Nee, ze wordt vaak opgesloten, moet lessen volgen...)
- Hoe geraakt Victoria aan haar informatie? (De dieren zijn haar ogen en oren).

1.6. Einde

- Lees het hoofdstuk 'Victoria Velijn' vanaf p.274. Wat kom je daar te weten? (Wat er ondertussen in Brussel is gebeurd).
  - Wat gebeurt er wanneer Victoria het velijn aan haar moeder toont? (De Belgische revolutie wordt in verband gebracht met de gebeurtenissen op het kasteel van Wissekerke.)
  - Vind je dat een goede afsluiter?
  - Hoe eindigt het verhaal voor Ramzan en Ramses? (De gravin geeft toe dat ze enkel aan zichzelf dacht en de jongens niet als mensen heeft behandeld. De jongens geven aan dat ze graag willen terugkeren naar Egypte.)
  - En hoe verschilt het gesprek tussen de gravin en Victoria van hun eerdere gesprekken? (Eerder luisterde de gravin niet naar wat Victoria wilde zeggen en ging ze ervan uit dat Victoria enkel ongehoorzaam wilde zijn. Aan het einde van de roman beseft ze dat ook kinderen waardevolle ideeën en meningen kunnen hebben.)
  - Vind je dat passende eindes voor deze personages? (Bv. ja, er wordt naar hen geluisterd, ze krijgen een keuze.../ Bv. Nee, de gravin begrijpt dit nu wel, maar de jongens krijgen nog steeds te maken met bijgeloof en vooroordelen (De vloek van de Farao/...))
-

2. VERWERKING

2.1. Democratie, gelijkheid en mensenrechten

- De dieren en de kinderen houden hun Grote Raad (vanaf p.239). Wat bespreken ze daar?
  - Allemaal samen! Respect en vrijheid voor iedereen!
  - Wet 1: iedereen wordt gelijk behandeld, zonder onderscheid.
  - Wet 2: vrijheid van meningsuiting. Alles mag gezegd worden en er wordt geluisterd naar alle meningen, ook de onaangename.
  - Wet 3: vrijheid van vereniging (het hoeft niet in het geheim)
  - Wet 4: verkiezingen

- **Opdracht**

Maak zelf een velijn: schrijf de regels neer en maak er een officieel document van! (zie bijlage)

2.2. Communicatie

“Door te praten en iedereen zijn zegje te laten doen en ook de ongemakkelijke meningen te willen horen, hadden ze een systeem dat kon werken.” (p.242-243)

- Alles mag gezegd worden, besluiten de kinderen en de dieren. Naar alle meningen moet worden geluisterd. Ze voegen hier echter een voorwaarde aan toe. Welke? (Je mag niemand schaden)
- Waarom is het zo belangrijk dat ze deze voorwaarde toevoegen? (Bv. anders is er geen sprake van respect / samenwerken wordt moeilijk als deze voorwaarde er niet zou zijn/...)
- Betekent democratie dan dat we het altijd met elkaar eens moeten zijn? (Nee, op de Grote Raad wordt net gezegd dat verschillende meningen belangrijk zijn in een democratie.)
- Vergelijk de gesprekken tussen Nele en Victoria op p.46 en op p.167-169. Wat doen Nele en Victoria anders in het tweede gesprek dan in het eerste? (Ze praten met elkaar én luisteren naar elkaar)
- Wat is het gevolg hiervan? (Ze begrijpen elkaar beter)
“Ze kon nog steeds niet bevatten hoe het moest zijn voor Nele.” (p.169)

2.3. Laat je stem horen!

In de roman wordt niet geluisterd naar kinderen en dieren. Hun mening wordt niet belangrijk geacht.

- Vind jij dat er genoeg naar kinderen geluisterd wordt?
- Hebben jullie een leerlingenraad op school en zo ja, wat bespreken jullie zoal?
- Is er iets wat je op jouw school zou willen verbeteren, iets wat je anders zou willen zien? (Muziek op de speelplaats, een groenere speelplaats, ideeën voor het schoolfeest, huiswerkklas, warme maaltijden...)

- **Opdracht**

Maak een spandoek om je stem te laten horen! (Zie bijlage)

2.4. Vergelijking met “Hart van staal”

- Vergelijk met “Hart van staal”. Zijn er parallellen te trekken? (Bv. opstand wegens gebrek aan inspraak.)
  - Hoe reageren de kinderen in “Hart van Staal”? Is dat vergelijkbaar met hoe Victoria en de dieren reageren?
  - Streven ze hetzelfde na? (Allemaal samen! Respect en vrijheid voor iedereen!)
-

3. VERDER LEZEN

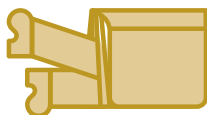
- De gruwelijke generaal / Jozua Douglas (De Fontein, 2015)
boekenzoeker.be/de-gruwelijke-generaal
- Strijd om Drakeneiland/ Lydia Rood (Leopold, 2007)

Bronnen

maartjevanderlaak.be/

kristiendieltiens.com/

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Bijlage

Welk dier zou jij zijn?

MATERIAAL

- Papier
  - Harde en zachte grafietpotloden
-

Victoria Vilein wil graag een vogel zijn. Ze wil de vrijheid om te gaan waar zij wil.

- Als jij een dier zou kunnen zijn, welk dier zou dat dat zijn?
- Maak een tekening van dat dier, waarbij je rekening houdt met de manier waarop Kristien Dieltiens speelt met licht en donker, met harde en zachte, vervaagde lijnen.

De wetten van Wissekerke

MATERIAAL

- A3 papier of stukken behangrol
  - Pennen, stiften, kleurpotloden...
  - Tijdschriften
  - Lijm
-

De juryleden schrijven (in groepjes) de regels neer waarover de dieren en kinderen het eens worden op de Grote Raad.

- Schrijf de beslissingen van de Grote Raad neer. Dat mag in je eigen woorden!
- Geef zelf vorm aan het document: maak illustraties, voeg slogans toe, gebruik foto's die je in verband brengt met democratie en mensenrechten...
- Toon je velijn aan de anderen.
  - Waarom koos je die foto's, slogans, tekeningen...?

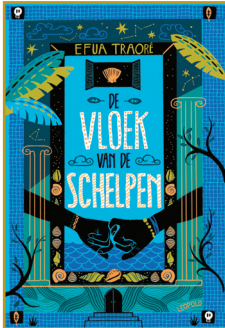
Laat je stem horen!

MATERIAAL

- A3 papier of stof
  - Stiften, verf
-

- Is er iets op school wat je wil veranderen of waarvoor je wil pleiten?
- Maak een spandoek en verzin een leuke, pakkende slogan

De vloek van de schelpen

Over het boek

Auteur: Efuja Traoré

Vertaler: Sandra C. Hessels

Uitgeverij: Leopold

Over de maker

Efuja Traoré bracht haar jeugd door in klein dorpje in Nigeria. Sinds haar achttiende woont ze in Duitsland. Ze ziet het als haar missie om de verhalen waar zij mee opgroeide én die over haar opwindende, avontuurlijke jeugd in Nigeria door te geven aan haar dochters. Efuja betekent trouwens “licht”, een naam die ze zelf perfect vindt passen bij haar liefde voor de zon en het buitenleven. Voor haar boek “Kinderen van het drijfzand” ontving Efuja Traoré een Zilveren Griffel.

Korte inhoud

Kuki heeft het gevoel dat haar leven op zijn kop gezet is: haar moeder is opnieuw getrouwd en ze zijn ingetrokken bij haar nieuwe echtgenoot, dokter D, op het schiereiland Lekki. Niet alleen moest ze afscheid nemen van haar vertrouwde omgeving, maar haar relatie met dokter D verloopt nogal stroef en ook op school lukt het maar niet om nieuwe vrienden te maken. Meer zelfs, Moji, de pestkop van de klas, doet er alles aan om haar het leven zuur te maken. Op een dag heeft Kuki de onweerstaanbare drang om op ontdekking uit te gaan. Ze stuit op een prachtig, verlaten landhuis, waar ze de mysterieuze Enilo ontmoet. Heeft Kuki eindelijk een vriendin gevonden?

1. HET VERHAAL

1.1. Personages

- **Kuki**
  - Hoe ziet Kuki zichzelf? Wat ziet ze als haar meest opvallende eigenschap? (Ze is onzeker en weet zich in sociale situaties niet meteen een houding te geven.)
  - Wat vindt Enilo de belangrijkste karaktereigenschap van Kuki? (Haar goede hart; dat ze zelfs medelijden kan hebben met mensen die haar pijn doen.)
- **Moji**
  - Hoe zou je Moji omschrijven?
  - Wat blijkt de reden te zijn voor Moji's gedrag? (Ze schaamt zich voor haar thuissituatie)
  - Wat vind je van het opstel dat Kuki voor Moji schrijft? Vind je dat ze een goede analyse heeft gemaakt van het karakter van Moji?
  - Vind je de biografie alleen maar gemeen of heeft Kuki nog een andere bedoeling dan enkel Moji op haar plaats te zetten?
  - Aan het einde van de roman betuigt Moji haar spijt. Denk je dat dit oprecht is? Kan je het begrijpen dat Kuki Moji een tweede kans geeft?

- **Enilo**

- Enilo is een Abiku die zich verschool in het lichaam van Kuki. Wil dat ook zeggen dat ze helemaal hetzelfde zijn?
  - Nee, ze delen wel dezelfde ervaringen, maar Enilo heeft haar eigen karakter. Ze houdt bijvoorbeeld meer van griezelverhalen dan Kuki. Enilo wil wél graag net zo'n goed persoon zijn als Kuki.
- Hoe beschrijft Enilo de geestenwereld vanwaar ze afkomstig is? (Het is een té perfecte wereld: zo perfect dat het pijn doet. De wereld neemt stukjes van de harten van zijn bewoners waardoor ze uiteindelijk allemaal gemeen en slecht worden.)
- Kan je begrijpen dat Enilo, net als de andere Abiku, de kans aangrijpt om de ware schoonheid van onze wereld te ervaren (te kunnen lachen, dansen, groeien...)?
- Kan iets te perfect zijn? Zo mooi dat het lelijk of onecht wordt? Wat denk jij en waarom zeg je dat?
- Heeft Kuki begrip voor de Abiku? (Nee, ze kan het niet bevatten dat de Abiku eerder mensenkinderen pijn willen doen dan in hun eigen wereld te blijven.)
- Wat bedoelt Enilo als ze zegt: "Het is eenvoudig over anderen te oordelen als je zelf niet in een vergelijkbare positie zit!" (p.155)?
- Hoe veranderen de vriendinnen door hun omgang met elkaar?
  - Kuki is zelfverzekerder en durft voor zichzelf op te komen.
  - Enilo besluit dat ze goed wil zijn, geïnspireerd door Kuki, en dat ze er alles aan zal doen om haar laatste hartenkrumel te bewaren.

- **Dokter D.**

- Hoe is de relatie tussen dokter D en Kuki aan het begin van de roman? (Nogal stroef)
  - "Hoe was jouw dag, Kuki?" vroeg dokter D.
Dat was zijn gebruikelijke – en enige – vraag, elke dag weer." (p.28)
  - "Het was raar dat haar moeder nu wel een man had, maar zij nog steeds geen vader." (p.28)
- Volgens Kuki vindt dokter D het niet erg dat ze hem niet "papa" noemt. Op pagina 102 lezen we dat Enilo niet overtuigd lijkt. Ziet zij soms iets dat Kuki niet ziet?
  - "Hij knikte en glimlachte en leek nog iets anders te willen zeggen. Maar Kuki richtte haar ogen snel weer op haar bord en toen kwam er niets meer." (p.28)
  - Hij haalt de Monopoly boven op Kuki's verjaardag wanneer ze ruzie met haar moeder dreigt te krijgen. (p.56)
  - Dokter D stelt voor om haar kamer helemaal naar haar zin in te richten (p.125)
  - Wanneer ze hem de waarheid vertelt over de diefstal, verbaast hij Kuki want "Hij was niet kwaad op haar!" (p.169)
- Hoe is hun relatie aan het einde van het boek? Hoe reageert ze wanneer hij haar komt vertellen over de geboorte van haar broertje? (Ze springt zonder na te denken in zijn armen. (p. 266))

- **Tante Bisola**

- "Tante Bisola was zo intens en verwarrend af en toe." (p.35) Wat bedoelt Kuki hiermee? Kan je voorbeelden geven van intense interacties tussen Bisola en Kuki? (Vb. het door elkaar gooien van Kuki's eten, het opdringen van de amuletten)
- Heeft tante Bisola kwaad in de zin? (Ze ziet Kuki, haar moeder en de baby als familie en ziet het als haar taak om haar familie te beschermen. (p.163))
- Tante Bisola is overtuigd van het bestaan van de Abiku. Kan je begrijpen waarom ze zo aandringt en de amuletten verstoppt onder het bed van Kuki's moeder?
- Kan je de reactie van Kuki en haar moeder begrijpen?

1.2. Stijl

"Ze stelde zich levendige *owambe*-feesten voor, vrouwen met hoge gèles op hun hoofd en mannen in zwierige *agbádá's* die dansten op pulserende muziek, deinende dienstbladen vol zachte *yam*-puree, *jollof*-rijst en gebakken vlees." (p.47)

- Ben je steeds gaan kijken in de woordenlijst wat de woorden uit het Yoruba betekenden? Kon je het verhaal lezen zonder de precieze betekenis van de woorden te kennen?

- Ben je zelf op zoek gegaan naar foto's of video's? (vb. "Puff-puff of chin-chin?" (p.82) Beide gerechten zijn snacks van gefrituurd deeg. Wilde je weten wat het verschil tussen de twee was?)
- Wat vind je ervan dat Efua Traoré woorden en zinnen uit het Yoruba verweven heeft in het boek?

1.3. Genre

In deze roman worden realistische situaties (omgaan met grote veranderingen in je leven, pestgedrag, vriendschap...) en bovennatuurlijke elementen (de Abiku en de geestenwereld) met elkaar verweven.

- Wat vind je daarvan? Zijn de twee in balans of weegt één van de twee meer door?
- Vond je één van de twee interessanter? Waarom?

1.4. Vertelperspectief / structuur

- Kwam het voor jou als een verrassing dat Enilo een Abiku blijkt te zijn?
- Als je terugkijkt, waren er daarover dan al aanwijzingen te vinden in het boek?
  - Enilo deinst uit Kuki's buurt wanneer ze de oorbellen aandoet die tante Bisola haar gaf (p.165)
  - Enilo heeft de meeste boeken gelezen die in Kuki's kast staan. (p.72) Ze grijpt ook meteen de kans aan om de griezelverhalen te lezen die Kuki om onverklaarbare reden kocht, maar zelf te eng vond.
- Door wiens ogen zien we het verhaal? (door die van Kuki)
- Had je het interessant gevonden om de dingen ook vanuit het oogpunt van Enilo te bekijken? (Vb. ja, ik was graag meer te weten gekomen over de geestenwereld / Nee, dat zou het allemaal minder spannend en mysterieus maken/...)

1.5. Einde

- Wat betekent het voor Rotimi dat Enilo met hem is teruggekomen? Zal hij ook ziek worden, net als zijn grote zus? (Nee, Enilo is teruggekomen als een parel in een oester.)

"Oesters [...] maken van de parasiet een parel! En vanaf dat moment leven ze in harmonie samen met die kostbare parel binnen in hun schelp." (p.232)
- Vind je het een passend einde voor Enilo en voor Kuki? (Vb. Ja, Kuki begint haar plaats te vinden en Enilo kan de goede ziel zijn die ze wilde zijn / Nee, ik had gewild dat ze samen konden zijn zoals voorheen /...)

1.6. Sfeerschepping

- Lees hoofdstuk 8, waarin Kuki voor de eerste keer het huis met de schelpen verkent.
  - Welk gevoel krijg je bij het huis? (avontuur / griezelig / beklemmend/ onheilspellend)
  - Welke woorden / omschrijvingen versterken dat gevoel? (kippenvel / drukkend en vochtig en muf / lange, spookachtige vingers / bonzend hart / een windvlaag die Kuki doet schrikken /...)
  - Wat vind je trouwens van de vooruitblik naar deze passage op pagina 5? Wekt deze jouw interesse of vind je net dat dit al te veel weggeeft?
- "Kuki struikelde over een hoopje schelpen dat ze over het hoofd had gezien en schopte ze door de hele kamer. Haar plotselinge beweging werd gereflecteerd in alle spiegels om haar heen, alsof er ineens een hele mensenmenigte was opgedoken." (p.47)
  - Welke woorden gebruikt de auteur om een bepaalde sfeer op te roepen? ("ineens", "struikelde", "plotselinge"...)
    - Denk eens aan een scène uit een griezelige / spannende film en beschrijf deze aan je medejuryleden. Heb je ook woorden als "plots", "ineens"... gebruikt?
    - Wat doen deze woorden? (ze geven een bruske verandering weer; iets waarvan je kan schrikken.)

2. VERWERKING

2.1. Wat is vriendschap?

Bekijk de fiches in bijlage 1.

- Wat vind jij het belangrijkste in een vriendschap? (rangschiik de fiches van 1 tot 10)

- Wil je zelf nog iets toevoegen?
- Wat vindt Kuki belangrijk? Waarop berust haar vriendschap met Enilo? (Ze hebben veel gemeenschappelijk, ze kunnen goed praten en lachen met elkaar).

Enilo heeft veel geheimen voor Kuki, maar “Ergens diep vanbinnen wist ze dat ze Enilo kon vertrouwen”. (p.224)

- Kan je spreken van vriendschap en vertrouwen als je niet alles van elkaar weet, vind je?
- Wat is vriendschap niet? Kan je voorbeelden geven uit de roman? (Lees bijvoorbeeld het hoofdstuk “Het soort vrienden dat je liever niet hebt” vanaf p.59). Enkele voorbeelden:
  - Vrienden die van je profiteren. (Zoals Moji steeds zegt: wees eens een goede vriendin en doe deze dingen voor mij!)
  - Vrienden die je laten vallen om bij het coole groepje te horen, zoals Faith doet op p.77)
  - Als vrienden achter je rug iets over je zeggen, eerder dan rechtuit te zijn. (Zie Faith die roddelt over Moji op p.77)

2.2. Yoruba mythologie

• Mythologie en wetenschap

“Ja, natuurlijk kende ze de goden en godinnen van de Yoruba uit oude mythen en legenden. Maar ze wist ook dat ze niet meer waren dan dat: oude verhalen.” (p.162)

- Waren er elementen van de Yoruba mythologie waar je al van gehoord had? Wat was er nieuw voor jou?
- In het nawoord vertelt Efua Traoré dat de Abiku de mythologische verklaring is die gegeven wordt aan de vroegtijdige dood van meerdere kinderen binnen eenzelfde familie. De moderne theorie, de wetenschappelijke verklaring hiervoor is waarschijnlijk een erfelijke ziekte zoals sikkelcelanemie.
- Kan je begrijpen dat Efua Traoré de verhalen levend wil houden, ook al is er een wetenschappelijke verklaring? “Ik denk dat het leven een ontdekkingsreis is. Waarin we de vele dingen die we niet begrijpen proberen te verklaren. Ik geloof niet dat we álles ooit hoeven te begrijpen.” (p.258)
- Ben je het eens met deze uitspraak van dokter D? Waarom wel / niet?

• Healing of Abiku children – Twins Seven-Seven (of Ibeji Meje-Meje in het Yoruba)

Niet alleen Efua Traoré wil de verhalen van de Yoruba laten voortleven. Ook kunstenaar Twins Seven-Seven was hierdoor gepassioneerd. Hij besefte pas toen hij volwassen was dat alle verhalen die hem ooit verteld waren onder een boom in het maanlicht, ware schatten waren. Ook hij liet zich inspireren door de verhalen over de Abiku-kinderen voor zijn houtsnede gekleurd met pigment over de genezing van Abiku-kinderen. (Zie het kunstwerk in bijlage 2) Zijn familie geloofde trouwens erg in de Abiku: Twins Seven-Seven was namelijk het enige overlevende kind van 7 tweelingenparen.

- Worden hier mensen afgebeeld die geloven in de Abiku, of net niet? (Er wordt een ceremonie bij de Babalawo afgebeeld).
- Welke figuren trekken je aandacht? Wat doen ze, denk je?
- Is het druk of rustig erg bij de Babalawo? Hoe weet je dat?
- Is er ergens lege ruimte op het kunstwerk? Waarmee wordt de ruimte opgevuld? (Figuren en geometrische patronen)
- Zie je overigens ook zulke geometrische patronen terugkomen op de cover van “De vloek van de schelpen”?

Bronnen

- efua-traore.com/
- cdn.portalengroep.nl/data/ftpstorage/Gespreksidee-wat-is-vriendschap_Filosovaardig.pdf

Over Twins Seven-Seven en “Healing of Abiku Children”:

- creativepinellas.org/magazine/the-world-of-prince-twins-seven-seven/
- youtube.com/watch?v=AzgfVqJFEIg (Video van het het Indianapolis Museum of Art waarin Twins Seven-Seven meer vertelt over Healing of Abiku Children)
- collections.discovernewfields.org/art/artwork/29455 (voor detailfoto's van het werk)

Bijlage 1: Wat is vriendschap?

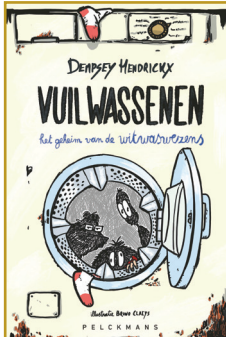
Eerlijk zijn	Vertrouwen	Samen leuke dingen doen	Gemakkelijk met elkaar kunnen praten	Stil kunnen zijn bij elkaar
Elkaar helpen	Samen lachen	Geheimen delen	Opkomen voor elkaar	Dezelfde dingen leuk vinden

Bron: filosovaardig.nl/wp-content/uploads/2020/10/Gespreksidee-wat-is-vriendschap-van-Filosovaardig.pdf4

Bijlage 2

Vuilwassenen. Het geheim van de Witwaswezens

Over het boek

Auteur: Dempsey Hendrickx

Illustrator: Bruno Claeys

Uitgeverij: Pelckmans

Over de makers

Dempsey Hendrickx is een Belgische auteur, acteur en mediafiguur. Hij is vooral bekend van zijn werk in het kinderprogramma Helden (Ketnet). "Vuilwassenen" is zijn jeugddebuut. Ander werk van hem is "Woordwoeler", een dichtbundel waarin hij experimenteert met de betekenis van woorden.

Bruno Claeys is naast illustrator ook improvisatieacteur. "Vuilwassenen" is zijn illustratiedebuut. Leuk weetje: Bruno Claeys was vroeger zwemmer en heeft, volgens Wikipedia, het Belgisch record op de 50m langebaan en de 100m (zowel korte als langebaan) rugslag op zijn naam staan.

Korte inhoud

Noor, een meisje wiens ouders gescheiden zijn, woont afwisselend bij haar vader en moeder. Bij haar vader verloopt alles erg chaotisch en op haar verjaardag moet ze zelf haar verjaardagstraktatie bakken en haar favoriete feestkleedje wassen. Tijdens het wachten in de waterette ontdekt ze dat de wasmachine niet draait. Als ze nieuwsgierig de deur opent, valt ze naar binnen en belandt in de wereld van de Witwaswezens Dirque, Dark, en Dork. Deze wezens halen leugens uit de was van volwassenen en leven in een fantasierijke wereld vol chaos en humor. Noors komt verstoort hun organisatie, want Noor is wel erg nieuwsgierig naar de vlekken op de kleren van haar vader. Wanneer ze zelf aan de slag gaat met de was van haar papa, ontdekt ze zaken die ze misschien liever niet had willen weten. Als ze haar misstap ongedaan wil maken, brengt ze zichzelf en haar nieuwe vrienden in de problemen...

1. HET VERHAAL

1.1. Cover

- De cover van het boek toont een grote wasmachine. Welke personages uit het boek zie je meteen opduiken als je de cover bekijkt? (De Witwaswezens Dirque, Dark en Dork).
- Toen je de cover van het boek bekeek, voor je het boek las, waarover dacht je dan dat het boek zou gaan? Wat zorgde er precies voor dat je zo over het boek dacht? Welke onderdelen van de covertekening gaven je een idee over het onderwerp van je boek?
- Vind je de cover bij het boek passen? Waarom wel / niet?
- Als jij de illustrator zou zijn van "Vuilwassenen", hoe zou jouw cover er dan precies uitzien? Wat zou je anders doen? Wat zou je behouden van de oorspronkelijke cover?

1.2. Personages

- Wie is het hoofdpersonage van dit verhaal? (Noor)
- De papa van Noor heeft geen eigen wasmachine, dus Noor wast haar kleren in een wasserette. Welke grappige naam kreeg deze wasserette? (Sop it like it's hot, verwijzing naar het muzieknummer "Drop it like it's hot" van Snoop Dogg - voorbeeld van de taalhumor die de auteur wel vaker gebruikt.)
- In de wasserette leert Noor drie Witwaswezens kennen. Wat zijn hun namen? (Dirque, Dark en Dork)
- Elk Witwaswezen heeft zijn eigen manier van spreken. Wat is er zo speciaal aan de manier waarop ze spreken? (Dirque vervangt de letter k steeds door que, Dark praat in dichtvorm en Dork zegt alleen maar "was".)
- Wat doen de Witwaswezens precies in de wasmachine? (De Witwaswezens halen de leugens, fouten en diepste geheimen uit de was van de volwassenen.)
- Welke leugens van haar papa ontdekt Noor dankzij de Witwaswezens? (Noors papa eet ijsjes en gaat naar de speeltuin wanneer Noor niet bij hem is, hoewel hij altijd zegt dat ijsjes te duur zijn en hij beweert geen tijd te hebben om met Noor te spelen. Noors papa is ook altijd moe en ligt het liefst van al op de bank.)
- De Witwaswezens zijn niet altijd even correct in het interpreteren van de vlekken. Ook bij de vlek van Noors papa maken ze fouten. Welke fout precies? (Noors vader zit niet op een glijbaan, maar staat op een ladder. Hij eet ook geen ijsje, maar belt met iemand. Hij vraagt om extra werk, want hij spaart geld om Noor mee op vakantie te nemen.)

1.3. Stijl

- De schrijver van "Vuilwassenen", Dempsey Hendrickx, gebruikt heel veel humor in zijn boek. Zo zijn er heel veel woordgrappen terug te vinden in het boek. Op zijn Instagramaccount "Woordwoeler" post Dempsey Hendrickx al langer woordgrappen / woordspelingen. (Zie bijlage voor voorbeelden.) "Ik grrrau van jou, voor leeuwig en altijger" is een mooi voorbeeld om uit te leggen wat een woordspeling precies is.
  - Wat valt er je op wanneer je deze boodschap leest? (De woorden die de schrijver gebruikt, bestaan eigenlijk niet.)
  - Wat wil de schrijver hier eigenlijk zeggen? (Dat hij van iemand houdt, voor eeuwig en voor altijd.)
  - Welke aanpassingen heeft de schrijver precies gemaakt? (Van 'hou' maakt hij het geluid dat een leeuw / een tijger maakt. Deze twee dieren gebruikt hij ook later in dit tekstje. 'Eeuwig' wordt 'leeuwig' en 'altijd' wordt 'altijger'.)
  - Op de tweede afbeelding kan je goed zien waar Dempsey deze tekst neerschreef. Herken je deze plek? Waar schreef hij de tekst precies neer? Waarom is dit een goedgekozen plek voor dit tekstje? (Deze tekst werd geschreven voor de ingang van de Zoo van Antwerpen. Ideale plek dus om je liefde voor iemand te betuigen met behulp van enkele dieren en een onomatopée.)
  - Welke woordgrap(pen) vond jij erg geslaagd in het boek? Met welke woordgrap(pen) heb jij erg moeten lachen?

Bv. "Je moet spelen wat er staat," zegt Mr. Tokkelmans altijd. 'Geen extra noten verzinnen. Dat is voor later als je groot bent.' Terwijl ze Mr. Tokkelmans nog nooit zélf noten heeft weten verzinnen. Of ritmes. Of liedjes. Hij speelt elke keer dezelfde stukken van Bah! (Bach, volgens Mr. Tokkelmans) of Mozaag (Mozart, volgens Mr. Tokkelmans). Zonder fouten. Of kleur. Hij speelt die stukken zo extreem... grijs. Volgens Noor komt daar de term 'iets grijsdraaien' vandaan. Omdat je iets zodanig vaak herhaalt en foutloos probeert te spelen, vergeet je het kleur te geven." (p.13)

In dit fragment gaat de auteur aan de slag met de namen van enkele bekende componisten. (Bach, Mozart)
- Onderbrekende verteller

"Haar grijphanden zoeken haar... aha! Nee, niet haar 'aha'. Niemand geraakt zijn 'aha' kwijt, die is er altijd wanneer je hem nodig hebt of iets vindt wat je al lang aan het zoeken bent zoals... euh... ja... ik kan nu niet direct op iets komen." (p.43)

  - Wie is er hier aan het woord? Wat gebeurt er hier precies in het verhaal? (De verteller onderbreekt het verhaal en vertelt de lezer iets. In dit geval gaat het over wat een 'aha' precies is.)
  - De verteller doet dit wel vaker tijdens het verhaal. Vind je dit grappig of niet? Waarom wel, waarom niet?

- Dempsey Hendrickx verwijst soms ook naar zichzelf in het boek. Deze knipoogjes zijn ook een vorm van humor. Als lezer begrijp je de verwijzing naar de schrijver zelf pas als je op de hoogte bent over het leven van de schrijver. Op pagina 46 verwijst hij naar zijn verleden bij het Ketnet-programma “Helden”. Ook op pagina 47 heeft hij het over zichzelf. “Het is erg rustig in wasserette SOP IT LIKE IT’S HOT. De blauwe deur staat wagenwijd open en aan het venster raam hangt een bordje met ‘hOPEN’ op. Op de achterkant van het bord staat ‘GESLOTEN liefde’ geschreven. Een of andere zelfverklaarde straatartiest had in de buurt verschillende soorten ‘poëtische’ teksten aangebracht.” (p.47)
  - Had je deze knipoogjes zelf gevonden? Waarom wel, waarom niet? Waarom lees je gemakkelijk over zo’n knipoogje? Wat als je over zo’n knipoogje leest? Is zoiets erg of heeft dit geen invloed op het verhaal zelf? Hoe voelt het om zo’n knipoogje te ontdekken?

- Je kan ook algemener met humor aan de slag gaan. Hierbij kunnen onderstaande vragen helpen.
  - Welke momenten in “Vuilwassenen” vond je het grappigst en waarom? Wat maakte deze momenten zo grappig voor jou?
  - Hoe reageerde je toen je deze grappige fragmenten las? Verscheen er een glimlach op je gezicht of moest je echt hardop lachen?
  - Heb je een grappig fragment voorgelezen aan iemand?
  - Als iemand je zou vragen welke soort humor er gebruikt wordt in “Vuilwassenen”, hoe zou je dit dan uitlegen? Kun je een voorbeeld geven van een grap of situatie die je typisch vindt voor de humor in dit boek?
  - Welke personages uit “Vuilwassenen” vond je het grappigst en waarom? Wat deden of zeiden deze personages waardoor je moest lachen?
  - Hoe belangrijk vind je humor in boeken / een boek als “Vuilwassenen”? Zou je het boek nog steeds leuk vinden zonder alle grappen die in het verhaal zitten? Waarom wel of niet? Wat voegt humor toe aan je leeservaring?

- Rijmvorm

“Waarheden worden waargenomen maar naar waar waarheden worden weggevoerd weet niemand. De waarde van waarheden blijft bewaard in fijne filters. De leugens liggen verwaterd in stiltes.” (p.73)

  - In dit fragment is Dark is aan het woord. Dark spreekt het hele boek lang in rijmvorm. Wat vind je van zijn manier van spreken? Vind je dit grappig, goed gevonden, eerder verwarrend...? Vind je gemakkelijk om de tekst van Dark te lezen? Waarom wel, waarom niet?

1.4. Illustraties

Bruno Claeys, heeft het boek rijkelijk geïllustreerd.

- Wat vind je van de zwart/wit illustraties in het boek?
- Vond je dat de zwart/wit kleuren goed pasten bij het verhaal? Waarom? Hoe zouden de illustraties anders voelen als ze in kleur waren geweest? Welke kleuren zou je gebruiken mocht je het verhaal moeten inkleuren? Eerder warme of koele kleuren?
- Hoe voegen de stripverhalen iets toe aan het verhaal? Vond je het leuk om stukjes stripverhaal tussen de tekst door te lezen? Op welke manier maken de stukjes stripverhaal het lezen voor jou anders, interessanter, boeiender...? Hielp het stripverhaal je om bepaalde delen van het verhaal beter te begrijpen? Hoe ging dat dan?
- Hoe goed passen de illustraties bij de tekst? Vind je dat de tekeningen precies weergeven wat er in de tekst staat? Kun je een voorbeeld geven van een moment waar de illustratie echt goed paste bij wat er gebeurde in het verhaal? Of omgekeerd: waar in het boek had jij je iets heel anders ingebeeld bij het verhaal, kwam de tekening van de illustrator niet overeen met het beeld dat jij in je hoofd had?
- Waren er momenten waarop de illustratie je iets nieuws vertelde dat niet in de tekst stond?
- Zijn er momenten in het boek waar je graag een tekening had willen zien, en wat zou deze tekening volgens jou moeten laten zien?
- Bij dit onderdeel kan je het ook hebben over de personages. Past de manier waarop ze afgebeeld worden bij het beeld dat je van deze personages had? Lijkt Noor op de tienjarige die jij in je hoofd had? Idem voor de Witwaswezens. Eventueel kan je de Leesjury-leden hun eigen Witwaswezen laten tekenen, nieuwe Witwaswezens met hun eigen typische kenmerk.

- Als je iets zou kunnen veranderen aan de illustraties, wat zou dat dan zijn? Hoe zou je de illustraties aanpassen om het verhaal nog beter, anders te maken?
- Welke illustratie sprak je het meeste aan en waarom precies deze illustratie? Wat zie je allemaal in deze illustratie? Hoe helpt deze illustratie je om het verhaal, de personages, hun emoties beter te begrijpen?
- Lees je vaker boeken waarin illustraties een belangrijk onderdeel van het verhaal uitmaken? Wat maakt deze boeken precies zo fijn / makkelijker om te lezen?

1.5. Genre

“Vuilwassenen” is naast een erg humoristisch boek ook een fantasierijk boek. Typische kenmerken van dit soort boeken: magische werelden, de verzonnen wezens met buitengewone krachten, een strijd tussen goed en kwaad...

- Hoe vind je deze kenmerken terug in “Vuilwassenen”? (De aanwezigheid van een magische wereld, in dit geval een wasmachine waarin de Witwaswezens wonen, verzonnen wezens die zich bezighouden met het verwijderen van leugens uit de kleding van volwassenen. Een echte strijd tussen goed en kwaad zit er niet in dit verhaal, maar de Witwaswezens denken wel het goede te doen door de leugens - die in se geen leugens zijn, de wezens interpreteren de vlekken zo goed als altijd foutief - uit de kleding te wassen.)
- Wat vind je leuk / niet leuk aan fantasieverhalen? Waarom?
- Welke andere fantasieverhalen ken je nog? Waarom lees je die andere verhalen graag?
- Waarin verschilt “Vuilwassenen” van de andere fantasieverhalen die je al las?
- Waarom is “Vuilwassenen” voor jou een geslaagd / een niet zo geslaagd fantasieverhaal?

2. VERWERKING

2.1. Thema: vaders en dochters

Een belangrijk thema in “Vuilwassenen” is de vader-dochterrelatie tussen Noor en haar vader, Frederik. Noors ouders zijn gescheiden en Noor verblijft afwisselend bij één van hen. Tijdens de gebeurtenissen uit “Vuilwassenen” verblijft Noor bij haar papa.

- Hoe zou je de relatie tussen Noor en haar papa omschrijven? Is Noor altijd even positief over haar papa? Vertelt Noor voornamelijk over leuke zaken die ze met haar papa onderneemt of heeft ze het meer over minder fijne zaken? Wie denk je dat Noor het leukst vindt: haar mama of papa? (Noor is niet bijzonder positief over haar papa. Zonder echt kritiek te geven, somt ze toch eerder negatieve zaken over haar papa op: hij ligt voornamelijk op de bank, houdt van rust, wil geen dingen doen met Noor, al zeker geen ijsje eten... Noor spreekt wel positief over haar papa, maar de positieve voorbeelden die ze dan aanhaalt, dateren voornamelijk uit de tijd van voor de scheiding.)

“Een teleurgestelde Frederik komt thuis en kijkt naar de klok. Noor zal op dit uur al bij haar mama zijn. Ze zal waarschijnlijk in alle haast de koekjes zijn vergeten en geen tijd meer hebben gehad om alles op te ruimen. [...] Net op dat moment rinkelt zijn gsm. Hij kijkt op het scherm en ziet het nummer van het bedrijf waar hij net gesolliciteerd heeft. Hij neemt op en de persoon aan de andere kant van de lijn vertelt Frederik dat hij de job niet heeft. Weer niet. [...] Het is al de zoveelste keer dat Frederik wordt afgewezen. De moed zakt hem in de schoenen, die ook dringend aan vervanging toe zijn. Maar het kan hem allemaal niks meer schelen. Hoe kan hij nu voor Noor zorgen als hij geen job kan vinden? In alle stilte begint hij te snikken. (p.159)

- Bovenstaand fragment is een erg belangrijk moment in het verhaal. Waarom is dit fragment zo belangrijk? (Als lezer kom je hier te weten waarom Noors papa zich gedraagt zoals Noor hem omschrijft. Frederik is moe omdat hij erg veel werkt. Hij wil Noor verrassen met een reisje, hij wil een vaste en leuke job, een job die hij fijn vindt, om zo meer tijd en budget te hebben om met Noor leuke dingen te doen.)
- Wat vond je van dit fragment? Vond je het ontroerend, spannend, zorgde het voor duidelijkheid...? Waarom dan precies?
- Ben je door dit fragment anders naar Frederik, Noors vader, gaan kijken? Waarom wel, waarom niet?

“Ik wist helemaal niet dat papa aan het sparen was voor een reis,’ zegt Noor. ‘We zijn al zeker 5 jaar niet samen meer op reis geweest met ons tweetjes.’ Ze houdt de vlek in haar hand, tegen het doek. En ineens krijgen de vlekken op het schilderij een heel andere betekenis.” (p.163)

- Wat beseft Floor plots, na het gesprek tussen haar papa en één van zijn werkgevers? (Noor beseft dat haar vader heel erg hard werkt en eigenlijk echt ongelukkig is. Ze beseft dat hij dit allemaal voor haar doet, maar er niet erg gelukkig van wordt.)
- Welke les leren de Witwaswezens, met wat hulp van Noor, uit dit gesprek? (Dat niet alles is wat het lijkt, dat ze de vlekken erg vaak verkeerd hebben geïnterpreteerd.)

Dork, één van de Witwaswezers, krijgt het laatste woord. Het licht gaat uit en de spot gaat aan, terwijl Dork naar voren stapt. Nadien volgen er vier pagnia's vol met Dorks tekst. Deze tekst bestaat uit een eindeloos herhalen van het woord 'was'. Nadat Dork klaar is met praten, staan Noor, Dirque en Dark met tranen in hun ogen. Dirque fluistert op dat moment ook dat hij het zelf niet beter had kunnen zeggen.

- Wat denk je dat Dork hier precies verteld heeft? Wat zou hij zo mooi verwoord hebben? Wat heeft hij verteld over de vlekken op de kleren van volwassenen? Wat heeft hij verteld over de leugens die deze vlekken precies zouden vertellen? (Vrije interpretatie.)

De sfeer op het einde van het verhaal is plots heel anders. Noor is opnieuw bij haar papa, maar daar is alles plots erg anders.

- Wat is er zo anders? (Noors papa heeft plots weer getekend, iets wat hij lang niet meer gedaan heeft, ook al maakte tekenen en schilderen hem ontzettend gelukkig.)
- Noors vader heeft ook een belangrijke beslissing genomen in verband met zijn leven. Wat gaat hij allemaal anders doen? (Hij gaat nog wel werkjes aannemen, maar wil sowieso meer tijd vrijmaken voor tekenen en schilderen. Hij wil opnieuw doen waarvan hij houdt, ook al verdient hij dan minder geld. Belangrijkste voor Frederik: meer tijd doorbrengen met zijn dochter.)
- Noor krijgt, naast een tekening van zichzelf en een gedicht, nog één laatste geschenkje. Een geschenkje waarvan je als lezer nooit verwacht had dat ze het zou krijgen, gezien de voorkeuren van haar papa. Wat krijgt Noor precies? (Noor en haar vader gaan samen een ijsje eten, met discobolletjes)

2.2. Creatieve verwerking: vlekkenwezens

De Vuilwaswezens zijn erg bedreven in het lezen en interpreteren van vlekken die ze op de kleding in hun wasmachine vinden. Tijd om zelf aan de slag te gaan met vlekken!

MATERIAAL

-
- (Stevig) Papier met vlekken*
  - Materiaal waarmee je vlekken kan maken: waterverf, ecoline, acrylinkt, koffie, thee...
  - Zwarte fineliner of balpen
  - Je kan vooraf al papier met vlekken op maken. Voordeel is dat de juryleden zo sneller aan de creatieve opdracht kunnen beginnen. Laat je de lezers zelf vlekken maken, hou er dan rekening mee dat de vlekken eerst moeten drogen alvorens je erop kan tekenen.
-
- Deze opdracht is gebaseerd op het werk van Peng + Hu, een kunstenaarsduo. Zij ontwikkelden 'Hirameki', een creatieve techniek waarbij je vlekken of spetters van inkt gebruikt als basis om tekeningen te maken. Je kijkt naar de vorm van de vlekken en tekent er met een paar lijnen eenvoudige figuren of objecten in, zoals dieren of gezichten. Het draait om het gebruiken van je verbeelding om iets nieuws te zien in wat op het eerste gezicht een willekeurige vlek lijkt te zijn. (Voorbeelden van hun werk vind je via deze links: [link 1](#) / [link 2](#))
  - Opdracht:
    - Tijd om zelf een Witwaswezen te worden! Welke leugens en onwaarheden ontdek jij in deze vlekken?
      - Bekijk aandachtig de vlekken op het papier dat je kreeg. Wie of wat herken je in deze vlekken? Zie je mensen, dieren, voorwerpen? Wat doen ze precies?
      - Voldoende lang gekeken? Neem je zwarte stift erbij en tekenen maar! Door te tekenen maak je duidelijk wat jij precies ziet in de vlekken.

- Klaar met tekenen? Tijd om de verschillende vlekken met de groep te bespreken. Je kan zelf over je vlek vertellen, al is het ook leuk om de andere lezers jouw vlekkenwerk te tonen en hen te laten raden naar de leugen over de vlekken.
  - Je kan deze opdracht ook laten uitvoeren in duo of in kleine groepjes. Juryleden kunnen elkaars fantasie versterken en samen één leugen bedenken bij de gekregen vlek.
-

3. VERDER LEZEN

- Hirameki / Peng + Hu (De Harmonie, 2016)
-

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Bijlage 1a

(Alle afbeeldingen zijn afkomstig van het Instagramaccount @woordwoeler)

Bijlage 1b

(Alle afbeeldingen zijn afkomstig van het Instagramaccount @woordwoeler)

Bijlage 1c

(Alle afbeeldingen zijn afkomstig van het Instagramaccount @woordwoeler)

Over een zombiefilm en gelukkige getallen

Over het boek

Auteur: Jaco Jacobs

Vertaler: Tjalling Bos

Uitgeverij: Ploegsma

Over de maker

Jaco Jacobs is een bekende Zuid-Afrikaanse jeugdauteur. Al op jonge leeftijd heeft hij een passie voor lezen en schrijven ontwikkeld. Jacobs studeerde Afrikaans en Nederlands aan de Universiteit van de Vrijstaat. Na zijn studie werkte hij als redacteur en later als freelance schrijver. Jacobs is een van de meest productieve en populaire schrijvers in het Afrikaans en heeft meer dan 200 boeken geschreven, waaronder kinder- en jeugdboeken, prentenboeken en poëzie. Zijn werk wordt gekenmerkt door een combinatie van humor, avontuur, en gevoelige thema's. Enkele van zijn bekendste boeken zijn "Een mooie dag om in een boom te klimmen" (eindselectie De Leesjury, groep 4, 2021-2022) en "Dingen die ik niet over schapen wist". Zijn boeken zijn vertaald in meerdere talen en hebben al internationale prijzen gewonnen.

Korte inhoud

"Over een zombiefilm en gelukkige getallen" vertelt het verhaal van Martin (bijnaam Kip), een jongen die geobsedeerd is door wiskunde en getallen. Hij woont samen met zijn moeder, een gewezen actrice die na de dood van Martins vader niet meer het huis uit komt. Zijn nieuwe buurjongen, Drikus, heeft terminale kanker en wil graag een eigen zombiefilm maken. Ondanks een moeizame eerste ontmoeting (Martin bezorgt Drikus een bloedneus) besluit Martin Drikus te helpen om deze wens te realiseren. Samen beginnen ze aan het filmproject. Daarbij worden ze geholpen door Chris, het meisje waar Martin stiekem een oogje op heeft. Tijdens hun filmopnames ontdekken ze per ongeluk een schuur vol gestolen spullen en raken de drie zo verwickeld in een gevaarlijk avontuur met een criminele bende. Wanneer Drikus' camera wordt gestolen, keert Martin 's nachts terug naar de schuur om deze terug te halen. Alles om de laatste wens van Drikus te realiseren...

1. HET VERHAAL

1.1. Opwarming

Martin, het hoofdpersonage in "Over een zombiefilm en gelukkige getallen" is een wiskundig genie in de dop. Om de bespreking van dit boek te starten, kan je gebruik maken van een leuke rekengoocheltruc uit "Rekenen voor je leven" van Edward van de Vendel en Ionica Smeets (met illustraties van Floor de Goede).

Je vindt de goocheltruc terug vanaf pagina 198.

Goocheltip: probeer alvast het woord 'terwijl' te onthouden. (Dit boek was de winnaar in groep 4, leesjaar 2022-2023)

1.2. Cover

- Toen je de cover van het boek en de titel voor het eerst zag/las, en je nog niets had gelezen, wat dacht je toen?
- Waarover zou het boek gaan? Wat voor soort boek verwachtte je? Hoe kwam je aan deze verwachtingen?
- Zijn deze verwachtingen uitgekomen na het lezen van het boek? Waarom wel, waarom niet?
- Vind je “Over een zombiefilm en gelukkige getallen” een goedgekozen titel? Waarom wel/niet?
- Mocht je een nieuwe titel moeten bedenken, met welke titel zou je dan op de proppen komen?
- Wat maakt van een titel een goede titel? Moet een titel duidelijk zijn of net een beetje mysterieus? Moet een titel al iets over het boek prijsgeven of moet een titel zo vaag mogelijk blijven?
- Hoe zou jouw cover eruitzien, mocht jij die mogen ontwerpen? Wat zou je anders doen? Waarom precies?
- De titel van het boek heeft het over een zombiefilm, maar de cover ziet er niet echt uit als een filmaffiche. Hoe zou je de cover aanpassen, mocht je er een filmaffiche van moeten maken? (Deze opdracht kan ook een creatieve opdracht worden. De Leesjury-leden ontwerpen dan een nieuwe cover / eventueel ook een nieuwe titel voor “Over een zombiefilm en gelukkige getallen”.)

Als bijlage vind je de covers van verschillende uitgaven van “Over een zombiefilm en gelukkige getallen” (Nederlandse versie, Afrikaanse versie, Italiaanse versie en Engelse versie). Bekijk de verschillende covers aandachtig. Vergelijk zeker ook de titels.

- Welke cover vind je het beste passen bij de sfeer van het verhaal? Welk element op die cover geeft je dat gevoel?
- Welke cover spreekt je het meest aan en waarom? Zijn er specifieke kleuren of afbeeldingen die je aantrekkelijk vindt?
- Welke cover vind je het meest origineel? Wat maakt deze cover uniek ten opzichte van de andere covers?
- Welke cover maakt je het meest nieuwsgierig om het boek op te pakken in een boekwinkel of een bibliotheek? Wat trekt precies je aandacht?
- Welke cover vind je het meest geschikt voor de doelgroep van 11- tot 14-jarigen? Waarom past deze cover volgens jou het best bij deze leeftijdsgroep?
- Welke van de vertaalde titels vind je het meest interessant en waarom?
- Is er een vertaalde titel die je beter vindt dan de Nederlandse titel? Wat maakt deze titel aantrekkelijker voor jou?
- Welke titel vat het verhaal het beste samen? Waarom denk je dat deze titel goed werkt?
- Welke titel maakt de lezer het meest nieuwsgierig? Wat aan deze titel maakt dat je meer wilt weten over het boek?

1.3. Personages / Vertelperspectief

- Welk personage / welke verhaalfiguren boeide jou het meest?
- Is dat het belangrijkste personage in het verhaal? Of gaat het verhaal eigenlijk voornamelijk over iemand anders?
- Zou dit boeiende personage iemand kunnen zijn die bij jou in de klas zit? Waarom wel of niet?
- Welke eigenschappen herken je in een personage die je ook in een vriend, vriendin, ouder, grootouder, juf of meester, persoonlijke vijand... herkent?
- Zijn er personages / figuren in het verhaal waarover je graag meer te weten was gekomen? Zo ja, over wie? En waarom precies over dat personage?
- Wie vertelt het verhaal? Is het verhaal verteld in de eerste persoon of in de derde persoon? (Eerste persoon, verhaal wordt verteld vanuit het standpunt van Martin / Kip)
- Waarom vindt Martin (Kip) getallen zo belangrijk? Wat doet Martin met getallen in zijn dagelijks leven? (Martin gebruikt getallen om dingen te tellen en te berekenen. Bijvoorbeeld, hij telt zijn erwten voordat hij ze eet en maakt rekenpuzzels in zijn hoofd. Gelukkige getallen boeien hem ook uitermate.)
- Hoe helpen getallen Martin om met moeilijke situaties om te gaan? (Getallen geven Martin structuur en controle in een leven dat anders chaotisch aanvoelt. Ze helpen hem om zijn gedachten te ordenen en zijn emoties te begrijpen.)
- Hoe komt Martin in contact met Drikus? Wat gebeurt er tussen Martin en Drikus de eerste keer dat ze elkaar ontmoeten? (Martin slaat Drikus een bloedneus, niet omdat Drikus' hond zijn kip heeft doodgebeten, maar omdat Drikus

ontdekt heeft dat Martins moeder vroeger een actrice was. Drikus wil een roddelblad op de hoogte brengen waar de voormalige soapster zich bevindt. Dit gebeurt tijdens een confrontatie bij de deur. Een spannend en gewelddadig begin; niets doet dan al vermoeden dat Martin en Drikus vrienden zullen worden).

“Iedereen denkt dat ik Drikus een bloedneus heb geslagen om die kip, maar dat is niet waar.

Klarabel was wel een van mijn beste leghorns, maar ik ga echt niet zomaar iemand slaan.” (p.7)

- Hoe verandert hun relatie nadat Martin meer over Drikus leert? (Nadat Martin ontdekt dat Drikus ernstig ziek is, voelt hij zich schuldig en zoekt hij manieren om goed te maken wat hij heeft gedaan. Ze worden vrienden en werken samen aan de zombiefilm. Martin begint Drikus' situatie beter te begrijpen en te accepteren. Hij raakt meer betrokken bij Drikus' project en wordt een echte vriend.)
  - “Vraag maar wat ik heb.’ Ik zeg niets. Maar ik voel me ontzettend dom omdat ik dacht dat hij zijn haar had afgeschoren om stoer te lijken. ‘Lymfklierkanker,’ zegt hij. Het vreemde is dat hij het zegt alsof het een gewoon woord is. ‘Is dat erg?’ Ik kan niks anders bedenken, en ik ben bang dat hij weer gaat zeggen dat ik hem iets moet vragen. Hij knikt.” (p.17)
- Drikus heeft maar weinig sociaal contact, aangezien hij niet meer naar school kan / mag gaan. Hoe voelt Drikus zich over het niet naar school kunnen gaan? (Drikus voelt zich beperkt en geïsoleerd omdat hij niet naar school kan. Hij mist sociale interactie en zijn dagelijkse routines.)
- Wat is Drikus' grote droom, en hoe probeert hij die te realiseren? Waarom wil Drikus een zombiefilm maken? (Drikus heeft altijd al een zombiefilm willen maken. Het is een manier voor hem om zijn resterende tijd zinvol door te brengen en plezier te hebben in het leven, ondanks zijn ziekte, waarvan hij weet dat zijn overlevingskansen erg klein zijn.)
- Wat doet hij om zijn droom waar te maken, en wie helpt hem daarbij? (Drikus vraagt Martin en Chris om hem te helpen met het maken van de film. Ze zoeken locaties, verzamelen spullen en werken samen aan het script en de opnames.)
- Wat zijn de belangrijkste eigenschappen van Martin? Wat zijn zijn sterke en zwakke punten als vriend? (Martin is loyaal en probeert altijd zijn best te doen om anderen te helpen, ondanks zijn eigen uitdagingen. Hij is voorzichtig, er niet altijd met zijn gedachten bij en vaak een beetje verlegen, maar doet zijn best om een goede vriend te zijn.)
- Wat leren Martin en Drikus van elkaar tijdens hun avontuur? Wat ontdekt Martin over zichzelf door de tijd met Drikus door te brengen? (Martin leert meer over vriendschap en begint te begrijpen dat het oké is om je emoties te delen en om hulp te vragen. Hij ontdekt dat er meer is in het leven dan alleen getallen.)
- Hoe verandert Drikus door de vriendschap met Martin? (Drikus voelt zich minder alleen en krijgt een gevoel van betekenis door het samenwerken met Martin aan de zombiefilm. Zijn moed en creativiteit worden versterkt door hun samenwerking en de steun van zijn vrienden.)
- Wat is de rol van Chris in het leven van Martin en Drikus? Hoe leren Martin en Drikus Chris kennen? (Chris is een klasgenoot en vriendin van Drikus. Ze ontmoeten haar wanneer ze haar hulp vragen voor de zombiefilm.)
- Wat doet Chris om te helpen bij de zombiefilm? (Chris helpt met het vinden van een filmlocatie en speelt zelf een rol in de film. Ze brengt creativiteit en nieuwe ideeën in het project. Verder zorgt ze ook voor een kleine hoeveelheid vlinders in de buik...)

1.4. Ruimte

- Waar speelt het verhaal zich ergens af? (In Estoire, een buitenwijk van Bloemfontein, in Zuid-Afrika)
- Is die locatie van belang? Zou “Over een zombiefilm en gelukkige getallen” zich net zo goed op een andere plaats, in een ander land, kunnen afspelen? Waarom wel, waarom niet?
- Las je ooit al verhalen die zich in Zuid-Afrika afspelen?
- Vond je de plaatsen en de levensomstandigheden van het verhaal boeiend/spannend? Wat zou je er meer over te weten willen komen?

1.5. Einde

Tijdens het lezen van het boek kom je eerst te weten dat Drikus 40% kans had om te overleven. Op het einde van het boek weet je dat hij sterft. Dit kan voor sommige juryleden gevoelig liggen. Zorg vooral voor een open gesprek en laat de juryleden zelf kiezen of ze erover willen praten. Meer tips kan je vinden in dit artikel:

deleesjury.be/begeleiders/moeilijke-onderwerpen-behandelen

- Had je dit einde zien aankomen? Waarom wel, waarom niet?
- Had je gehoopt dat het verhaal anders zou lopen? Waarom wel, waarom niet?
- Hoe zou je omgaan met het verdriet dat je voelt als je weet dat je vriend ernstig ziek is? Wat zou je doen om jezelf te troosten?
- Hoe zou je tijd willen doorbrengen met je vriend, wetende dat hij niet meer lang te leven heeft? Welke activiteiten zouden voor jullie beiden belangrijk zijn? Ga je meer of net minder tijd met die vriend doorbrengen? Minder tijd, omdat je het misschien moeilijk vindt om steeds met de dood geconfronteerd te worden?
- Wat zou je tegen je vriend willen zeggen als je weet dat hij binnenkort zal sterven? Hoe zou je je gevoelens uitdrukken? Op welke manier ga je deze gevoelens uitdrukken? Ga je ze gewoon vertellen, schrijf je ze neer in een brief... Ga je het vaak over je gevoelens hebben of blijft het bij één keer vermelden van je gevoelens?
- Hoe zou je het verdriet en de angst van je vriend helpen verlichten? Welke woorden of daden denk je dat hem zouden troosten? Kan je iemand troosten die weet dat hij gaat sterven?
- Wat zou je doen als je merkt dat je vriend het moeilijk heeft om over zijn ziekte te praten? Zou je proberen het onderwerp aan te snijden, of zou je wachten tot hij er zelf over begint?
- Hoe zou je herinneringen aan je vriend willen bewaren na zijn dood? Drikus' film is afgewerkt geraakt, dus die film blijft voor eeuwig en drie dagen een herinnering aan de laatste dagen van Drikus. Wat voor soort dingen zou je doen om zijn nagedachtenis te eren?
- Hoe denk je dat het verhaal van Martin en Drikus je kan helpen omgaan met soortgelijke situaties (weten dat iemand in de nabije toekomst zal overlijden) in het echte leven? Welke lessen haal je uit hun vriendschap en hoe zou je die toepassen?

2. VERWERKING

2.1. Thema dood

“Sinds ik er 's avonds in bed over heb liggen denken, is de dood voor mij net zoiets als 0. 0 is niet het einde, maar het midden – halverwege tussen de positieve en de negatieve getallen. Aan weerskanten van 0 strekken zich 2 rijen getallen uit die je hoofd laten duizelen omdat ze oneindig doorgaan. Ik heb het aan niemand anders verteld. Het is alleen mijn manier om erover te denken. Misschien hebben mijn moeder, Cindy en oom Hendrik ook allemaal hun eigen manier daarvoor. Zoals er ook verschillende manieren zijn om een moeilijke som op te lossen.” (p.119)

De dood is een belangrijk thema in het boek. Drikus gaat sterven en op die manier wordt Martin voor een tweede keer met de dood geconfronteerd. Zijn vader is namelijk enkele jaren geleden overleden. Voor Martin niet altijd even gemakkelijk om mee om te gaan. Zijn familie verwerkt de dood van Martins vader ook op heel verschillende manieren.

- Hoe gaat de moeder van Martin om met het verlies van haar man? (Ze komt het huis niet meer uit en lijkt in een soort van zelfgekozen isolatie te leven. Ze kan het verlies niet verwerken en heeft geen motivatie om actief deel te nemen aan het dagelijks leven. Vroeger was ze een bekende actrice, maar die job heeft ze nu opgegeven.)
- Hoe beïnvloedt het gedrag van Martins moeder Martin en zijn zus Cindy? (Martin voelt zich alleen en verantwoordelijk voor het huishouden, terwijl Cindy zich ver weg van het gezin beweegt door te feesten, uit te gaan en er foute vriendjes op na te houden.)

2.2. Bucketlist

“Ik heb zijn ouders overgehaald om een projector te huren en op een avond hebben we iedereen op de kanker-afdeling uitgenodigd om naar “Het einde van de wereld” te komen kijken. Zelfs de dokters en de verplegers waren er (...) Iedereen heeft veel gelachen (...) Aan het einde van de film klapte iedereen en feliciteerde Drikus. Ik kon zien dat hij heel, heel trots was.” (p.118)

Drikus wou zijn film absoluut gerealiseerd zien voor hij stierf. Soms hoor je mensen spreken over hun bucketlist, een lijst met alle dingen die ze nog willen doen of beleven voor ze sterven. Een soort van to-dolijst voor je sterft.

- Stel dat je wist dat je nog maar beperkte tijd had, wat zou je absoluut nog willen doen? Welke ervaringen zou je echt willen meemaken? Wat zou je zeker nog willen doen? Zijn er specifieke plaatsen die je zou willen bezoeken? Waarom die plekken?
- Wat zou bovenaan staan? Waarom is juist deze activiteit zo belangrijk voor jou?
- Zijn er mensen met wie je deze activiteiten zou willen delen? Met wie en waarom precies met deze personen?
- Waarom denk je dat mensen dingen op hun bucketlist zetten? Gaat het om avontuur, voldoening of iets anders?

Zijn film afmaken was één van Drikus' grootste wensen.

- Hoe zou je willen dat mensen zich jou herinneren? Wat zou je doen om ervoor te zorgen dat die herinnering blijft?
- Zou jij het belangrijk vinden om iets achter te laten dat anderen zich zullen herinneren? Zou je iets creatiefs willen maken, zoals een boek, een kunstwerk of een film? Welke boodschap zou je willen overbrengen? Wat wil je zeker meegeven, vertellen aan je nabestaanden?
- Stel dat je zelf ook een film zou willen maken, waar zou jouw film over gaan? Zou het een documentaire, een avontuur, een fantasieverhaal of iets anders zijn?
- Wie zou je betrekken bij het maken van deze film?

2.3. Vertaling

“Over een zombiefilm en gelukkige getallen” van Jaco Jacobs is een vertaald boek. Tjalling Bos, de vertaler van het boek, heeft het boek uit het Afrikaans naar het Nederlands vertaald. Een behoorlijk intensief werk! Met deze verwerkingsopdracht komen de juryleden ook even in contact met het Afrikaans. Jaco Jacobs heeft naast jeugdromans ook heel wat jeugdpoëzie geschreven. Met deze jeugdpoëzie kan je nu aan de slag gaan.

MATERIAAL

-
- Drie jeugdgedichten van Jaco Jacobs
-
- Een laptop / smartphone / toegang tot het internet
-
- Papier
-
- Een balpen
-
- Achtergrondinformatie Afrikaans (taal): [Dialectloket UGent](#)
-
- Verdeel juryleden in groepjes van twee, max. drie lezers. Geef elk groepje één gedicht van Jaco Jacobs. Er zijn drie verschillende gedichten; groepjes met hetzelfde gedicht laten werken is een meerwaarde voor deze opdracht!
  - **STAP 1 - Lezen**
Elk groepje leest het gekregen gedicht in stilte. Nadien mogen ze over hun leeservaring praten. Dit doen ze door deze ervaring in één woord te omschrijven. Ze hoeven dit woord niet te verklaren. Als begeleider kan je nadien woorden die vaak voorkomen nadien wel in de groep smijten. (“Waarom denk je dat er vier mensen voor het woord ‘vreemd’ kozen?”)
Na de leeservaringsronde kan je aan de slag gaan met volgende vragen: Wat viel je op aan de taal van dit gedicht? Heb je woorden herkend? Welke woorden uit het Afrikaans lijken op onze Nederlandse woorden? Hoe zou dit komen? Waar gaat het gedicht volgens jullie over? ...
  - **STAP 2 - Vertalen (basisvertaling)**
Bedoeling is nu dat De Leesjury-leden zelf een vertaling gaan maken van het gedicht van Jaco Jacobs. Hiervoor gaan ze best aan de slag met Google Translate. Dit is niet de allerbeste vertaalsite, maar voor deze opdracht perfect bruikbaar. Geef de lezers voldoende tijd voor deze opdracht. De Leesjury-leden die sneller klaar zijn, kan je vragen om van de vertaalde regels alvast correcte (grammaticaal correcte) zinnen te maken. Het resultaat kan nadien voorgelezen worden.
Belangrijke tip: laat de lezers woord voor woord vertalen. Een zin ingeven en die meteen laten vertalen, geeft vaak een erg slechte vertaling (vertaling loopt zo mis). Lezers mogen zich ook niet laten misleiden: een woord uit het Afrikaans herkennen, wil nog niet zeggen dat dit woord hetzelfde betekent in het Nederlands. Voorbeeld: het Afrikaanse woord ‘het’ vertaal je als ‘heeft’ in het Nederlands.

Veel tijd over? Een erg gedreven groep? Maak dan gebruik van STAP 3!

- **STAP 3** - Vertalen (uitgebreide vertaling)

De lezers zetten maken van hun eerste vertaling nu een vlot leesbare vertaling. Bedoeling is om van het vertaalwerk vlotte en correcte (grammaticaal correct) zinnen te maken. Eventueel kan je nog een stapje verder gaan: de lezers gaan dan opnieuw zorgen voor rijm (gaat vaak verloren in de vertaling), houden rekening met het metrum... Een voorbeeld van deze werkwijze vind je als bijlage bij deze inspritatiefiche.

---

3. VERDER LEZEN

Rekenen voor je leven / Edward van de Vendel, Ionica Smeets en Floor de Goede (ill.) (Nieuwezijds, 2021)

[Boekenzoeker - "Rekenen voor je leven"](#)

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Bijlage 1a

Afrikaanse versie (originele versie)

Vertaling titel: "Over een motorfiets, een zombiefilm en lange nummers die door elf gedeeld kunnen worden"

Italiaanse versie

Vertaling titel: "De avond van onze eerste film"

Bijlage 1b

Nederlandse versie

Vertaling titel: "Over een motorfiets, een zombiefilm en lange nummers die door elf gedeeld kunnen worden"

Engelse versie

Vertaling titel: "Een goede nacht voor het neerschieten van zombies"

Bijlage 2a

DRACULA EET UIT

Die spyskaart in die restaurant
laat Dracula skoon watertand:
Vir die bloedsuierburger is hy baie lief,
sy gunsteling-drankie is A-positief,
en wat eet hy vir nagereg?
Help! Die kelnerin is weg!

uit: "Moenie hierdie boek eet nie! 'n Rympie vir elke dag van die jaar" / Jaco Jacobs
en Zinelda McDonald (ill.) (LAPA Uitgewers, 2021)

WAT EET MONSTERS VIR ONTBYT?

'n Lekker stukkie varkspek
of 'n hardgekookte eier?
'n Worsie of 'n omelet?
'n Monster sal dit weier!
'n Monster is vol fiemies
en gril hom byna dood
vir muffins en croissants
en vir Franse roosterbrood.
Graanvlokkies of mieliepap?
Ag nee, hy spoeg dit uit,
want kinders bly 'n monster
se gunsteling-ontbyt!

uit: "Moenie hierdie boek eet nie! 'n Rympie vir elke dag van die jaar" / Jaco Jacobs
en Zinelda McDonald (ill.) (LAPA Uitgewers, 2021)

Bijlage 2b

'N DOODGEWONE DAG BY DIE ZOMBIESKOOL

“Juffrou, my hande het voete gekry!”

“Juffrou, sy rol weer haar oë vir my!”

“Wie het die breiiiiiiiiins uit my kosblik gesteel?”

“Hou op om met my tone albaster te speel!”

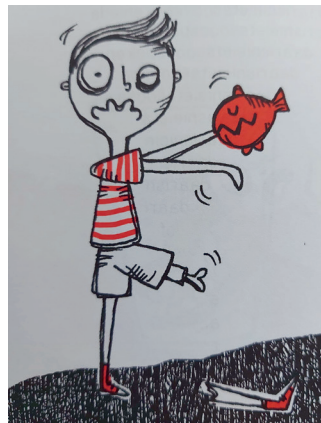
“Juffrou, ek het net aan sy skouer getik
en toe't hy sy agterent morsaf geskrik.”

“Juffrou, waar's my ore?”

“En waar's my onderkaak?”

“Kyk - Juffrou het so pas van haar kop af geraak!”

uit: “Moenie hierdie boek eet nie! 'n Rympie vir elke dag van die jaar” / Jaco Jacobs
en Zinelda McDonald (ill.) (LAPA Uitgewers, 2021)

Bijlage 3

MELT DIE HELD

My nefie, klein Melt van der Blink
is beter met doen als met dink.
Dapper neef Melt
glo hy's 'n held
Hy't gekeer dat my goudvis verdrink

uit: "Moenie hierdie boek eet nie! 'n Rympie vir elke dag van die jaar" / Jaco Jacobs en Zinelda McDonald (ill.) (LAPA Uitgewers, 2021)

STAP 1 - Letterlijke vertaling

Mijn neef, klein Melt van der Blink
is beter met doen als met denken
Dapper / Moedig neef Melt
Geloven hij is een held
Hij heeft verhinderd dat mijn goudvis verdrinken

STAP 2 - Werkvertaling

Mijn neef, kleine Melt van der Blink
is beter in doen dan in denken
Moedige neef Melt
Gelooft dat hij een held is
want) Hij heeft verhinderd dat mijn goudvis verdrinkt

STAP 3 - 'Literaire' vertaling

Mijn neef, kleine Melt van den Absis
heeft slechts 1 ding waarin hij echt goed is
Dapp're neef Melt
Denkt vaak: ' 'k ben een held!
'Dankzij mij verdrinkt nooit meer een goudvis!'

We moeten je iets vertellen

Over het boek

Auteur: Marlies Slegers

Uitgeverij: Luitingh-Sijthoff

Over de maker

Marlies Slegers is een auteur uit Nederland. Tot hiertoe schreef ze al een 50-tal boeken, voornamelijk kinder- en jeugdboeken. Slegers werkte aanvankelijk in de reclamewereld en als journalist, voordat ze zich volledig op het schrijverschap richtte. “We moeten je iets vertellen” is deels gebaseerd op haar eigen scheiding. Die verwerkte ze ook al in het non-fictiewerk “Het is maar een scheiding. Van wij naar ik”, een boek voor volwassenen. In 2021-2022 las groep 4 van De Leesjury haar “Briefjes voor Pelle”.

Korte inhoud

De dertienjarige Hazel krijgt te horen dat haar ouders gaan scheiden, wat haar wereld op zijn kop zet. De geplande gezinsvakantie wordt afgeblazen en Hazel wordt tegen haar zin naar haar oma op een afgelegen eiland gestuurd, terwijl haar broertje en haar oudere zus elders vakantie vieren. Hazel, die geboren is met een hazenlip en zich vaak onzeker voelt, wil de reden voor de scheiding begrijpen, in de hoop haar ouders weer bij elkaar te krijgen.

Bij haar oma ontdekt Hazel brieven die een geheim onthullen over haar vader, wat haar inzicht geeft in de complexiteit van het leven en relaties. Tijdens haar verblijf leert Hazel ook de waarde van vriendschap en familiebanden kennen. Ze ontmoet de oudere jongen Kean, met wie ze een bijzondere band opbouwt, en leert om te gaan met de dementie van haar oma.

Langzaam maar zeker wordt Hazel volwassen en leert ze dat liefde soms ook betekent dat je moet loslaten. Uiteindelijk accepteert ze de nieuwe situatie en ziet ze in dat het leven verder gaat, ondanks de pijn en verwarring van een scheiding.

1. HET VERHAAL

1.1. Cover en beginquote

- Bekijk de cover die Jeska Verstegen voor het boek maakte aandachtig.
  - Als je deze cover bekijkt zonder het verhaal te kennen/ te lezen, waarover denk je dan dat dit verhaal zou gaan? Verwachtte je een verhaal over een meisje wiens ouders gaan scheiden en het effect van deze scheiding op haar? Waarom wel, waarom niet?
  - De flamingo's zijn prominent aanwezig, zowel op de cover als op de schutbladen. Waarom zijn deze dieren zo belangrijk voor het verhaal dat Jeska Verstegen ze op de cover afgebeeld heeft? (De dag dat Hazel een hele school flamingo's ziet wegvliegen in het flamingoreservaat dat ze met haar vader bezoekt, beseft ze voor het eerst dat er iets aan de hand is met haar papa; later in het verhaal begrijpt Hazel dat hij op deze dag al verwijst naar zijn verleden en zijn verliefd zijn op een andere jongen.)

- Hoe zou jouw cover eruitzien, mocht jij die ontwerpen? Wat zou je anders doen? Waarom?
(Deze opdracht kan ook een creatieve opdracht worden. De Leesjury-leden ontwerpen dan een nieuwe cover / eventueel ook een nieuwe titel voor “We moeten je iets vertellen”.)
- Het boek opent met een quote / een tekstfragment uit een muzieknummer van Xavier Rudd, “Follow The Sun”
“So follow, follow the sun / And which way the wind blows / When this day is done...”
“Dus volg, volg de zon / En welke kant de wind ook opwaait / Als deze dag voorbij is...”
- Waarom zou Marlies Slegers precies voor deze quote kiezen? Waarom past dit fragment, deze tekst precies bij het verhaal?
- Welk gevoel herken je in dit tekstfragment? Zou dit tekstfragment een positieve levensles kunnen zijn? Een les zoals Hazel ze ook leert, dat er steeds een volgende, nieuwe dag komt?

1.2. Personages

- Hazel / Haas
  - Hazel is een meisje van 13 wiens leven helemaal ondersteboven wordt gehaald door de scheidig van haar ouders. Ondanks deze dramatische gebeurtenis, die een belangrijke plaats krijgt in het verhaal, is ze een erg normale tiener.
“Ik kan niet zoenen, wil ik zeggen. Echt niet. Om ons heen vallen wel duizend sterren, lijkt het. Zijn lippen raken die van mij en het voelt als een vleugelslag. Het voelt helemaal niet als een dode vis.” (p.234)
  - Welke eigenschappen van Hazel vind je herkenbaar? Waarin lijkt ze op mensen uit jouw omgeving / op andere personages van die leeftijd? (Of: Waarin lijkt ze helemaal niet op mensen uit jouw omgeving?) (Hazel is niet altijd even zeker over zichzelf. Als kind had ze een hazenlip (Schisis) en het litteken dat ze hier aan overhield, maakt haar nog steeds onzeker over haar uiterlijk. De jongen waarmee ze voor het eerst gekust heeft, zei dat ze helemaal niet kon kussen (zie p.83). Vandaar dat ze zo zenuwachtig is om Kean te kussen - zie citaat.)
  - Hazel ontmoet op de overzetboot richting haar oma Kean en Raaf, de autistische neef van Kean.
    - Wordt Hazel meteen halsoverkop verliefd op Kean? Heeft ze na die eerste ontmoeting meteen een zwak voor Kean? Hoe merk je doorheen het verhaal dat Hazel Kean meer dan alleen leuk begint te vinden? (Kean en Hazel leren elkaar op de overzetboot kennen, op een manier die niet zou misstaan in een romantische komedie. Hij laat haar schrikken, waardoor haar schets van een meeuw overboord vliegt. Hij verontschuldigt zich en ze raken aan de praat. Op het einde van dit hoofdstuk (hoofdstuk 8) merk je al dat Hazel Kean leuk vindt, al zegt ze dit nog niet letterlijk. “Tot snel, meeuwenmeisje.’ ‘Tot ziens.’ Dat hoop ik tenminste wel. Zijn neef staart naar de grond. Ik kijk hen na en glimlach. Ik voel me lichter dan toen ik aan boord ging. Het voelt eigenlijk opeens een beetje fijner om hier te zijn.” (p.61). Doorheen het verdere boek blijven Hazel en Kean afspreken. “De dagen die volgen vloeien in elkaar over. Ik breng ze vooral door op het strand met Kean en Raaf. Het is bijna vanzelfsprekend geworden dat we met z’n drieën optrekken.” (p.152) De gesprekken tussen beide personages gaan steeds dieper en dit alles eindigt in een kus. Uiteindelijk vormen Kean en Hazel een koppel.)
    - “Tot snel, meeuwenmeisje.” (p.61). Het gesprek met Kean maakt het op het eiland zijn een stuk fijner, zegt Hazel in het boek. Vind je dit realistisch? Waarom wel, waarom niet? Kan een kort gesprek met iemand die je voordien nog niet kende, je kijk op de gebeurtenissen zo doen veranderen? Waarom wel, waarom niet?
- Kean / Raaf / Nathan / Rivka / India
  - Het boek “We moeten je iets vertellen” wordt bevolkt door een reeks jonge personages. Zo heb je Kean, de vlotte jongen die spontaan Engelse gedichten citeert. Raaf is zijn neef, iemand die autistisch is. Nathan en Rivka (de broer en zus van Hazel) komen ook af en toe aan bod, al is hun rol eerder beperkt. India, het meisje dat Hazel leert kennen in de supermarkt op het eiland waar haar oma woont, speelt ook een belangrijke rol in de verandering van Hazel.
    - Is Kean een realistisch personage? Bestaan jongens die vlot Engelse gedichten citeren in het echt of is dit personage een cliché uit een romantisch verhaal? Ken je iemand uit je omgeving die op Kean lijkt? Welke eigenschappen van Kean herken je in die persoon?

- Hoe zou je de band tussen Hazel en haar zus Rivka kunnen omschrijven? Zijn het zussen die goed opschieten met elkaar of eerder vijanden? Wie kijkt er op naar wie? (In het verhaal merk je dat Hazel erg opkijkt naar haar zus. Ze verwijst vaak naar het vrije karakter van haar zus. Zo beslist Rivka zelf dat ze alleen met een vriendin op vakantie gaat, nu de familievakantie niet meer doorgaat. Hazel verwijst ook vaak naar het uiterlijk van Rivka: hoe mooi ze wel is, hoe knap en interessant...)
- Waarom is India zo belangrijk voor Hazel? Hoe zorgt ze ervoor dat Hazel verandert doorheen het verhaal? (India is meer vrijgevochten dan Hazel. De manier waarop ze de vervelende jongens aanpakt in de supermarkt, wat ze vertelt over haar leven, hoe ze zich kleedt en hoe ze er precies uitziet... maken indruk op Hazel. Door India neemt Hazel zelf ook een neuspiercing, iets wat haar ouders nooit zouden goedkeuren, mochten ze allebei ook op het eiland op vakantie zijn. India zorgt er dus voor dat Hazel stappen zet die ze uit zichzelf misschien nog niet meteen zou zetten.)
- Algemene vragen die ook kunnen behandeld worden bij deze personages.
  - Kan dit boeiende personage iemand zijn die bij jou in de klas zit? Waarom wel, waarom niet?
  - Welke eigenschappen herken je in een personage die je ook in een vriend, vriendin, ouder, grootouder, juf of meester, persoonlijke vijand... herkent?
  - Wat was je graag mee te weten gekomen over deze personages? En waarom precies over dit personage?
- Oma (Maria)

Hazels oma vergat Hazel op te pikken op de dag dat ze aankwam op het eiland. “Ze kijkt me nog steeds wat verrast, en toch ook blij, aan. ‘Je wist toch dat ik zou komen?’ vraag ik. ‘Is dat vandaag? Och hemel... ik dacht...’ Ze zwijgt even. ‘Wat stom. Ja, nu je het zegt. Jij zou komen! Haas! Wat leuk dat je er bent!’ Ze omhelst me weer en ik moet lachen om haar drukte.” (p.69)

  - Wanneer had je als lezer door dat Hazels oma niet per ongeluk zaken vergeet, maar dat ze eigenlijk echt een probleem heeft met haar geheugen? (Ze vergeet dat ze aan het koken is, ze lijkt ook vergeten te zijn dat Hazel op bezoek is, ze vergeet dat haar man overleden is, ze zoekt kerstspullen in het midden van een zomervakantie, ze vergeet dat ze haar hond heeft laten inslapen en gaat hem zoeken tijdens stormweer...)
  - Hazel belooft haar oma om Hazels vader niets te vertellen over haar gebrekkige geheugen. Op het einde van het verhaal doet Hazel dit toch. Vind je het oké dat Hazel haar belofte aan haar oma verbreekt? Waarom wel, waarom niet? Waarom zou ze deze belofte precies verbreken? Doet ze dit om goed te doen? (Hazel wil vooral dat er goed voor haar oma gezorgd wordt, ook al betekent dit dat ze het eiland moet verlaten en niet meer alleen kan wonen.)
- Moeder en vader van Hazel

Hazel heeft het in het begin van het boek erg moeilijk met de scheiding van haar ouders.

  - “We horen bij elkaar, zoals puzzelstukjes van dezelfde puzzel. Als ze uit elkaar gaan, dan worden we stukjes die opeens op verschillende plaatsen terecht komen.” (p.11)
  - “Ganzen. Ganzen blijven hun leven lang bij elkaar. Zebra’s ook. En dwergpapegaaien, niet te vergeten. Sommige uilsoorten en adelaars gaan ook nooit uit elkaar. Eeuwigdurende liefde. [...] Dat heeft de natuur zo bedacht, las ik laatst in “Het grote vogelboek”. Zo blijven koppeltjes bij elkaar omdat dat het veiligst is voor hun jonkies. Die kunnen dan in alle rust opgroeien tot ze volwassen zijn, pas daarna vliegen ze uit. Zij wel.” (p.11)
  - Hoe merk je dat ze de hoop op een terug samenkomen niet opgeeft? (Hazel maakt plannen om haar zomervakantie te gebruiken om haar vader en moeder weer samen te krijgen. Ze maakt zelfs lijstjes met wat de een leuk vindt aan de ander en omgekeerd.)

De scheiding van haar ouders kwam vrij onverwacht, al waren er vooraf al enkele signalen (Hazel somt ze op in hoofdstuk 1 en 2). Nadat beslist werd om de vakantie te gebruiken als nadenktijd en deze niet meer samen door te brengen, heeft Hazel maar sporadisch contact met de andere gezinsleden (vader, moeder, broer Nathan en zus Rivka).

1.3. Einde

Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 50, maakt plots een tijdsprong (“Een jaar later”, p.260). In dit hoofdstuk kom je te weten dat Hazels oma ondertussen overleden is, dat Hazels vader gelukkig is met Dominique, de Franse jongen

waarop hij verliefd werd tijdens een zomer uit zijn jeugd, dat Hazel en Kean nog steeds een koppel zijn... Zo negatief als het verhaal begon (de ouders van Hazel hebben iets te vertellen, ze gaan scheiden), zo positief lijkt het te eindigen.

Katrien Maris schreef hierover het volgende in haar recensie voor de MappaLibri-website. “Aan het einde van het boek maakt het verhaal een behoorlijke sprong in de tijd. Je krijgt een inkijk in Hazels leven één jaar na haar vakantie op het eiland. Oma is intussen overleden, Hazels ouders zijn effectief – en voorbeeldig – gescheiden. De samenhang van het gezin blijft prioritair voor hen, mama lijkt de nieuwe situatie volledig geaccepteerd te hebben en ze geniet met volle teugen. Papa heeft in een handomdraai zijn jeugdliefde in Frankrijk opgespoord en ze pikken de draad van hun relatie zomaar weer op. Jammer dat Slegers zo krampachtig naar een rooskleurig einde toe werkt na een voorts genuanceerde verhaalopbouw.”

- Wat vond je zelf van het einde van het boek? Vond je het leuk om te lezen hoe het de personages vergaan was? Of had het boek mogen eindigen met hoofdstuk 49, op het moment dat de vader van Hazel zijn kinderen wil vertellen dat hij vroeger verliefd was geweest op een man, en dit nu opnieuw was? Waarom kies je voor dit einde?
- Moet het verhaal ‘happy’ eindigen, met personages die allemaal gelukkig zijn? Waarom wel, waarom niet? Wat is er zo leuk aan een ‘happy end’? Was het voor jou nodig om te weten dat Hazels oma nog stierf? Waarom wel, waarom niet?

2. VERWERKING

2.1. Liefdesbrieven

Het verhaal begint met het nieuws dat de ouders van Hazel gaan scheiden. Op zich niets wereldschokkends, er scheiden wel vaker ouders. Alleen: de vader van Hazel blijkt een geheim met zich mee te dragen. Dit geheim komt in het verhaal bovendien. Tijdens haar verblijf bij haar oma, ontdekt Hazel ongelezen brieven die voor haar vader bestemd waren. Haar vader heeft deze brieven zelf nooit gelezen, aangezien ze werden achtergehouden door zijn ouders. Wanneer Hazel haar vader confronteert met deze brieven, wordt er veel duidelijk: de vader van Hazel was ooit verliefd op een jongen die hij op vakantie in Frankrijk leerde kennen. Omdat de ouders van Hazels vader een relatie tussen twee jongens niet goedkeurden, hielden ze de brieven achter die voor hun zoon bestemd waren. De liefdesbrieven van Dominique zelf krijg je niet te lezen. Jammer, want een goede liefdesbrief schrijven is een kunst op zich. Tijd om de leden van de Leesjury hier op voor te bereiden! Via onderstaand stappenplan schrijven ze zelf een liefdesbrief. Het leukste is wanneer ze in de huid van een personage uit het boek kruipen. Zo kunnen ze een brief schrijven van Dominique, de jongen waarop Hazels vader verliefd was, naar de vader van Hazel. Zo schrijven ze een mee aan het verhaal van “We moeten je iets vertellen”. Andere opties: een brief van Hazel naar Kean (of omgekeerd), een brief van Hazels oma naar Hazels opa, een liefdesbrief van Hazels ouders, een liefdesbrief van Jan, de bakker van het eiland, naar de oma van Hazel...

Opdracht: schrijf eens een liefdesbrief!

- **STAP 1** - Nadenken over liefdesbrieven
  - Voordat je begint met schrijven, denk eerst even na over wat een liefdesbrief eigenlijk is. Beantwoord de volgende vragen:
    - Wat maakt een liefdesbrief anders dan een gewone brief?
    - Welke gevoelens probeer je te uiten in een liefdesbrief?
    - Hoe begin je een liefdesbrief? Welke woorden gebruik je om iemand aan te spreken?
    - Wat zijn belangrijke dingen om te vertellen in een liefdesbrief?
    - Hoe sluit je een liefdesbrief af op een manier die laat zien dat het speciaal is?

- **STAP 2** - Schrijf je eigen liefdesbrief

Nu je hebt nagedacht over de kenmerken van een liefdesbrief, is het tijd om je eigen liefdesbrief te schrijven. Hou rekening met onderstaande tips.

- Aanspreking - Begin je brief met een liefdevolle aanspreking. Je kunt bijvoorbeeld beginnen met “Lieve...” of “Mijn allerliefste...”, met een troetelnaam... Kies een aanspreking die bij jou past en bij de persoon voor wie de brief is.
- Inleiding - Vertel in je eerste zinnen waarom je deze brief schrijft. Wat maakt deze persoon zo bijzonder voor jou? Hoe voel je je als je aan diegene denkt? Waarom schrijf je precies nu een liefdesbrief aan die persoon?
- Middenstuk - Schrijf over wat je het leukste, het tofste, het schattigste vindt aan die persoon, wat je het meest waardeert aan die persoon. Dit kunnen eigenschappen zijn, dingen die jullie samen hebben meegemaakt, een opsomming van gevoelens die je krijgt als je aan deze persoon denkt... Vertel ook wat je hoopt voor jullie toekomst samen, of dat nu een vriendschap is die blijft groeien of iets meer.
- Afsluiting - Sluit je brief af met een mooie, liefdevolle zin. Bijvoorbeeld: “Met alle liefde,” of “Voor altijd de jouwe”, gevolgd door je naam.
- Handtekening - Zet je naam onderaan de brief. Je kunt ervoor kiezen om je volledige naam te schrijven of alleen je voornaam of initiaal, afhankelijk van hoe persoonlijk je het wilt maken.

Extra liefdesbriefftips:

- Wees eerlijk en oprecht: schrijf vanuit je hart. Een liefdesbrief gaat niet om perfectie, maar om het laten zien van je ware gevoelens.
- Maak het persoonlijk: denk aan speciale momenten die je hebt gedeeld met de persoon voor wie de brief is. Dit maakt je brief unieker.
- Wees creatief: je kunt je brief versieren met tekeningetjes, hartjes, of gebruik maken van mooi briefpapier.

- **STAP 3** - Voorlezen (optioneel)

Als je je liefdesbrief hebt geschreven, kun je hem aan de groep voorlezen (als je dat wilt). Dit is een mooie kans om te zien hoe woorden anderen kunnen raken en hoe belangrijk het is om te laten zien dat je om iemand geeft.

---

3. VERDER LEZEN

- De zomer waarin mijn vader homo werd / Endre Lund Eriksen (Van Goor, 2014)
boekenzoeker.be/de-zomer-waarin-mijn-vader-homo-werd

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.

Voor de nieuwe maan

Over het boek

Auteur: Tine Lefebvre

Illustrator: Jacques & Lise

Uitgeverij: Pelckmans

Over de makers

Tine Lefebvre is een Belgische auteur. "Voor de nieuwe maan" is haar debuut. Verder had ze vier jaar lang een plekje in het Letterzettercollectief van Kortrijk.

Jacques & Lise is een Belgisch illustratoren duo, bestaande uit Jacques Maes en Lise Braekers. Beide zijn ze graphic designers, wat je duidelijk merkt aan hun unieke en herkenbare stijl die vaak focust op grafische elementen en subtiele details. Samen maakten ze visueel aantrekkelijke prentenboeken en illustraties die ook bij de Leesjury-leden in de smaak vallen. Hun "Henry" behaalde een derde plaats bij de lezers van groep 2 in 2021-2022. Ook dit jaar leest groep 2 werk van hen ("Aldo & Rino"). Het werk van Jacques & Lise heeft zowel in België als internationaal veel waardering gekregen.

Korte inhoud

Bores woont samen met zijn ouders en hun hond Vrijdag op het eiland Ark. Dat eiland hebben zijn ouders zelf ontworpen nadat ze moesten vluchten voor de Landrotten, een wreed volk dat de macht heeft op het vasteland. Bores is gelukkig op het eiland, maar dat verandert wanneer zijn ouders besluiten dat ze een zusje van het vasteland, Maan, willen adopteren. Bores is niet blij met deze beslissing en wenst dat ze verdwijnt. Wanneer zowel Maan als zijn hond Vrijdag op een ochtend verdwenen zijn, begint Bores een zoektocht naar hen. Tijdens zijn reis beleeft hij spannende avonturen en ontmoet hij bijzondere personages, zoals elf Nora, uitvindster Bebbe Schroot en de hond Tita met ijzeren tanden. Samen slagen ze erin Maan terug te vinden en Bores te herenigen met zijn ouders en hond.

1. HET VERHAAL

1.1. Personages

- **Algemene vragen**

- Welk personage / welke verhaalfiguren boeide(n) jou het meest?
  - Is dat het belangrijkste personage in het verhaal? Of gaat het verhaal eigenlijk over iemand anders?
  - Zou dit boeiende personage iemand kunnen zijn die bij jou in de klas zit? Waarom wel, waarom niet?
  - Welke eigenschappen herken je in een personage die je ook in een vriend, vriendin, ouder, grootouder, juf of meester, persoonlijke vijand... herkent?
  - Zijn er figuren in het verhaal waarover je graag meer te weten was gekomen? Zo ja, over wie?

- **Belangrijke personages in dit verhaal**

Bores, Maan (de nieuwe zus van Bores), Vrijdag (de hond van Bores en zijn allerbeste vriend), Mama en Papa (de ouders van Bores, zij hebben de Ark zelf gebouwd en adopteren een zusje voor Bores, Maan), Nora Dauwenkrans (een elf die Bores ontmoet tijdens zijn zoektocht naar Vrijdag en Maan. Nora zal Bores bijstaan tijdens zijn zoektocht en hem in contact brengen met Beppe Schroot) en Beppe Schroot (een ingenieuze en creatieve vrouw die op een schroothoop woont). De Landrotten zijn de vijanden in het verhaal.

- **De komst van Maan**

- “Mama en papa zijn Bores duidelijk al vergeten. Ze hebben enkel oog voor Maan, die tussen hen in op het tapijt voor de kachel zit. Elk om beurt halen ze een stuk speelgoed voor haar uit de speelgoedkist en tonen ze wat ze ermee kan doen. Met opgetrokken neus ziet Bores hoe Maan de puzzel pakt die vorige week nog van hem was. Papa heeft hem gevraagd om uit zijn eigen speelgoedkist een cadeautje uit te kiezen voor Maan.” (p.33)
  - Hoe voel je je als je Bores ziet toekijken terwijl zijn ouders aandacht aan Maan geven?
  - In dit citaat zien we dat Bores zich buitengesloten voelt wanneer zijn ouders zich op Maan concentreren. Kun je je voorstellen hoe het zou voelen als je jouw speelgoed moest afstaan aan een nieuw broertje of zusje? Wat zou jij doen in zo’n situatie? Zou jij bereid zijn om iets wat je dierbaar is weg te geven? Waarom wel of niet?
- “Bores moet denken aan wat Mama altijd zegt: alles loopt op rolletjes. Dan bedoelt ze dat alles goed gaat. Deze keer loopt niets op rolletjes. Het hele eiland loopt niet op rolletjes. En ondertussen doen Mama en Papa en Vrijdag alsof die rolletjes er wel zijn. Ark is geen eiland om te delen. Maan moet weg. En hij weet al precies hoe hij dat gaat regelen.” (p.36)
  - Waarom denkt Bores dat Maan niet op Ark hoort en hoe probeert hij haar weg te krijgen?
  - In dit citaat zegt Bores dat Ark geen eiland is om te delen en bedenkt hij een plan om Maan weg te sturen. Waarom denk je dat Bores zo sterk voelt dat Maan niet bij hen hoort?
  - Heb je ooit een situatie meegemaakt waarin je iets liever niet wilde delen? Wat deed je toen?
- “‘Het is echt geen grote wens,’ begint hij (Bores), terwijl hij zijn handen vouwt en zijn ogen zo hard dichtknijpt dat zijn wimpers bijna in de spleetjes verdwijnen. Zijn bultje lijkt wat te krimpen terwijl hij denkt aan wat hij gaat vragen. ‘Ik wil alleen maar dat we weer met z’n vieren zijn. Mama, Papa, Vrijdag en ik. Alleen wij vier, alsjeblieft, dank je wel.’ Terwijl hij een T-shirt over zijn hoofd trekt, telt Bores hoeveel keer hij die wens al gedaan heeft. Achtentachtig keer? Negenentachtig? Hij heeft even getwijfeld of hij er wel mee moest doorgaan na Maans komst. Zusjes laten verdwijnen is vast nog moeilijker dan ervoor zorgen dat ze helemaal niet komen. Maar wie weet heeft Oma Zalig ondertussen wel nieuwe kunstjes geleerd in de hemel.” (p.52)
  - Waarom bidt Bores tot Oma Zalig om Maan te laten verdwijnen? Wat zegt dit over hoe hij zich echt voelt over Maan?
  - Vind je Bores gemeen, een echt rotkind, of kan je zijn gevoelens erg goed begrijpen? Waarom precies?
  - Hoe verandert Bores’ bultje tijdens het verhaal en wat betekent dit voor zijn gevoelens? (Bores merkt op dat zijn bultje krimpt terwijl hij bidt dat Maan verdwijnt, omdat hij hoopt dat Maan op deze manier ook echt gaat verdwijnen.)
  - Denk je dat dit bultje een symbool is voor iets anders, zoals Bores’ angst of jaloezie?
  - Wat zou er volgens jou gebeuren met het bultje als Bores Maan zou accepteren als zijn zusje? Hoe zie je Bores bultje ‘veranderen’ doorheen het verhaal?
- “Nora geeft haar een por met haar elleboog. ‘Zijn hond is weg,’ fluistert ze. ‘Weg?’ vraagt Beppe. Ze reikt over tafel heen en geeft een kneepje in Bores’ hand. ‘Wil je erover vertellen?’ Er glijdt een traan langs Bores’ neus naar beneden. Ze drupt van zijn neus in zijn kopje. Hij knikt. Hij wil altijd en overal over Vrijdag vertellen. Nu meer dan ooit. (...) Hij kan de snikken niet tegenhouden. Ze rollen onbedoeld uit zijn mond, net zoals de tranen uit zijn ogen. Zijn bult drukt zwaar op zijn schouders. ‘Vrijdag is mee met mijn nieuwe zus, Maan. Ze was plots verdwenen uit ons huis en ze heeft Vrijdag met zich meegenomen.’ ‘Waarom is je zus weggelopen? Had ze het niet goed bij jullie thuis?’ vraagt Beppe, die hem een gebruikte zakdoek toestopt. Jak. Bores schudt snel zijn hoofd.” (p.153-154)

- Waarom is Vrijdag belangrijker voor Bores dan Maan? Waarom lijkt Bores zich meer zorgen te maken om het vinden van zijn hond Vrijdag dan om zijn zusje Maan? Wat zegt dit over zijn gevoelens tegenover zijn nieuwe zusje?
- Hoe verandert Bores' houding ten opzichte van Maan naarmate het verhaal vordert? Wat zorgt ervoor dat hij haar uiteindelijk toch wil terugvinden?
- Wat leert hij tijdens zijn avontuur over wat het betekent om een broer te zijn voor Maan?
- Hoe helpen de personages Nora en Beppe Schroot, Bores om zijn gevoelens over Maan en Vrijdag beter te begrijpen?
- Waarom is het belangrijk dat hij niet alleen is in zijn zoektocht? Welke lessen leert Bores door samen te werken met Nora en Beppe?

1.2. Illustraties

Bea De Koster schreef het volgende in haar recensie over "Voor de nieuwe maan", verschenen op de website mappalibri.be: "De kleine tekeningen bij het begin van de hoofdstukken zijn prima: eigentijds en suggestief, en ze vatten mooi de essentie van het hoofdstuk. Maar de grotere illustraties zijn nogal nietszeggend. Ze gaan volledig voorbij aan de gedetailleerde beschrijving: niks geen hek van vuistdikke takken rondom de vuurtoren en op het dak ook geen oude deuren met de klinken er nog aan. Vooral de figuren zijn naïef en wat oubollig, en de weg-geabstraheerde fantasiewereld lijkt niet te sporen met het verhaal. En laat dat nu net het grootste manco zijn: die fantasiewereld is niet voldoende doordacht."

De recensent (iemand die een beoordeling over een boek, een film, een toneelstuk... schrijft) is geen grote fan van de grote illustraties van Jacques & Lise. Reden? De tekeningen tonen niet altijd wat er precies in het verhaal verteld wordt.

Bespreek met de Leesjury-leden enkele grote afbeeldingen. Je vindt deze afbeeldingen op pagina 45, 59, 79, 115 en 163. Onderstaande vragen kunnen je helpen bij deze bespreking.

- Welke verschillen merk je op tussen het verhaal en de afbeelding van Jacques & Lise?
- Vielen deze verschillen al op tijdens het lezen of merk je de verschillen nu pas op, nadat de recensent hierover iets verteld heeft in haar recensie?
- Ben je het eens of oneens met de recensent? Stoort het je dat de illustraties niet tonen wat er in het verhaal verteld wordt? Waarom wel, waarom niet?
- Bekijk aandachtig de paginagrote tekening op pagina 59. Waarom zouden Jacques & Lise hiervoor gekozen hebben? Waarom beelden ze deze situatie precies zo uit? (Maan die een glazen pot met daarin vlinderpoppen kapot smijt op de grond van de serre)
- Stel dat jij de illustrator bent van "Voor de nieuwe maan", welk deel van het verhaal zou jij dan in een afbeelding gieten? Waarom precies dit fragment? Hoe zou je dit fragment in beeld brengen, hoe zou je tekening er precies uitzien? (De Leesjury-leden hoeven niet te tekenen, hoewel dit natuurlijk wel kan.)

2.2. Genre

"Voor de nieuwe maan" is naast een erg avontuurlijk boek vol actie ook een fantasierijk boek. Typische kenmerken van dit soort boeken: magische werelden, de verzonnen wezens met buitengewone krachten, een strijd tussen goed en kwaad...

- Waarom is "Voor de nieuwe maan" voor jou een geslaagd / een niet zo geslaagd fantasieverhaal?
- Welke delen van het verhaal vind je echt fantasierijk en welke misschien wat minder?
- Wat vind je van de wereld in "Voor de nieuwe maan"? Hoe stel jij je het Land van de Honderd Bossen en het eiland Ark voor? Kun je je makkelijk een beeld vormen van deze plekken? Welke beschrijvingen helpen je daarbij en welke niet? Zijn er plaatsen uit het verhaal die je je helemaal niet kan voorstellen? Welke locatie vind je het leukst, het meest spectaculair? Waarom precies deze locatie?
- Vind je het belangrijk dat alles in een fantasiewereld logisch is? Zijn er momenten in "Voor de nieuwe maan" waar je het gevoel hebt dat iets niet klopt? (bv. de ouders van Bores bouwen eigenhandig een eigen eiland op een soort van drijvend platform.) Stoort dat jou tijdens het lezen of niet? Hoe ga je om met stukjes in het verhaal die misschien niet helemaal logisch lijken? Maakt dat het verhaal voor jou leuker of juist moeilijker om in te leven?

- Vind je dat de verzonnen wezens (zoals Tita, de hond met de ijzeren tanden, elf Nora, de vergeetachtige Beppe Schroot met haar uitvindskills en haar immense verzameling werk materiaal) goed passen in de fantasiewereld? Wat maakt hen bijzonder of anders dan personages in realistische verhalen? Naar welk personage gaat je voorkeur uit? Welk personage vind je het leukst, het meest boeiend, het grappigst...? Zijn er personages waaraan je je stoort? Waarom precies?
- In fantasieboeken is de strijd tussen goed en kwaad vaak belangrijk. Hoe wordt deze strijd in "Voor de nieuwe maan" weergegeven? Wie is er met wie in een conflict verwickeld? Vind je de Landrotten bijvoorbeeld overtuigende tegenstanders? Waarom wel of niet? Bores en zijn vrienden weten op het einde van het verhaal de Landrotten weg te jagen, door een gigantische dam op te blazen. Op die manier stroomt er weer water door het land van de Landrotten, iets waar ze erg bang voor zijn. Wat vind je van deze angst van de Landrotten? Komt deze realistisch over? Waarom wel, waarom niet? Vind je dat ze de Landrotten makkelijk kunnen verjagen of vond je de tocht van Bores en zijn vrienden te lang duren?

2. VERWERKING

2.1. Stellingenspel

Een van de belangrijkste thema's (onderwerpen) uit het boek is het Broer-zijn / Familie. Bores is aan het begin van het verhaal enig kind. Dat zijn ouders Maan adopteren, vindt hij niet leuk.

Hieronder vind je vijf stellingen. Verdeel het lokaal in twee delen, trek een denkbeeldige lijn in het midden. Links wordt het EENS-deel, rechts het ONEENS-deel. Lees een stelling voor. Laat de Leesjury-leden in stilte nadenken (max. 15 seconden) en lees de stelling dan nog een keer voor. Nadien verplaatsen de lezers zich naar de EENS- of de ONEENS-kant. Lezers die het deels eens, deels oneens zijn, plaatsen zich in het midden.

Belangrijk: je hoeft niet alle stellingen te bespreken, kies de stellingen die je het beste liggen, die het best bij de groep passen...

Nog belangrijker: gebruik de term plusbroer of pluszus tijdens het voorlezen van de stellingen.

- STELLING 1 - Het krijgen van een broer of zus betekent dat je aandacht moet delen met iemand anders, en dat kan best moeilijk zijn.
- STELLING 2 - Als je ineens een broer of zus krijgt, kan het voelen alsof je je plek in het gezin moet verdedigen of beschermen.
- STELLING 3 - Een broer of zus kan je nieuwe speelmaatje zijn, maar het kan ook betekenen dat je minder tijd voor jezelf hebt.
- STELLING 4 - Als enig kind ben je gewend om altijd de baas te zijn, maar met een broer of zus moet je leren samen beslissingen te nemen.
- STELLING 5 - Het kan even duren om aan een nieuwe broer of zus te wennen, maar uiteindelijk kunnen ze je beste vriend(in) worden.

Nadien bespreek je kort de mening van de lezers. Waarom zijn ze op deze plek gaan staan? Nadien kunnen de lezers onderling nog op elkaars uitspraken reageren. Spreek vooraf kort af hoe ze reageren: wachten jullie met reageren tot iedereen zijn positie heeft kunnen duiden of mag je meteen reageren?

(De stellingen zijn zo gekozen dat je steeds terug naar het boek kan verwijzen, naar de situatie van Bores en zijn nieuwe zusje Maan.)

2.2. Schrijfoefening: schrijf een dagboekpagina vanuit het perspectief van Maan

- Beschrijving van de opdracht: stel je voor dat je Maan bent, het nieuwe zusje van Bores dat net op het eiland Ark is aangekomen. Bores is niet blij met jouw komst en dat maakt het moeilijk voor jou om je thuis te voelen. In deze opdracht schrijf je een dagboek waarin je je gevoelens en ervaringen op Ark deelt. Denk na over de eerste dagen op het eiland, hoe Bores zich gedraagt en hoe jij je voelt bij alles wat er gebeurt. (Eventueel kan je ook schrijven over de momenten waarop je met Vrijdag wegging en wat je dacht tijdens de avonturen met de Landrotten.)

- Vragen om over na te denken vóór het schrijven:
    - Hoe voelde je je toen je voor het eerst op het eiland Ark aankwam? Was je blij, bang, of iets anders?
    - Wat vond je precies van Ark?
    - Wat dacht je van Bores toen je hem voor het eerst ontmoette? Had je verwacht dat hij blij zou zijn om een zusje te krijgen?
    - Hoe gedroeg Bores zich in de eerste dagen nadat je op Ark was aangekomen? Hoe voelde je je daardoor?
    - Heb je geprobeerd om vrienden te worden met Bores? Zo ja, wat heb je gedaan en hoe reageerde hij daarop?
    - Waarom denk je dat Bores zo boos of vervelend tegen je was? Begrijp je zijn gevoelens?
    - Wat vond je van Vrijdag, de hond? Voelde je je wel welkom door hem, ook al was Bores niet zo vriendelijk?
    - Waarom besloot je om weg te gaan met Vrijdag? Wat hoopte je hiermee te bereiken?
    - Wat ging er door je heen toen je oog in oog stond met de Landrotten? Was je bang, dapper, of een combinatie van beide?
    - Heb je tijdens je avonturen momenten gehad waarop je Bores begon te begrijpen of te vergeven? Wat waren die momenten?
    - Hoe denk je dat jouw relatie met Bores zal veranderen na alles wat er gebeurd is?
  - Hoe schrijf je een dagboek?
    - Begin met de datum bovenaan de pagina te zetten.
    - Schrijf alsof je rechtstreeks tegen het dagboek praat, alsof het een vertrouwelijke vriend is. Gebruik 'ik' en 'mijn' om je gedachten en gevoelens persoonlijk te maken.
    - Beschrijf je gevoelens en gedachten in detail. Schrijf over wat er gebeurt, maar focus vooral op hoe jij je daarbij voelt.
    - Probeer je in te leven in Maan en stel je voor hoe het zou zijn om in haar schoenen te staan. Wat zou zij denken? Hoe zou zij reageren?
  - Na het schrijven. Nadat je je dagboekfragment hebt geschreven vanuit het perspectief van Maan, deel je dit dagboekfragment met de groep. Iedereen (die wil) krijgt de kans om zijn of haar fragment voor te lezen aan de andere lezers. Dit is een kans om te laten zien hoe jij je hebt ingeleefd in Maan en hoe je haar gevoelens en gedachten hebt begrepen.
-

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.